RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 114(XV)

Datum: 2.6.1972.

OBSAH

Dušan PAVLŮ (Práce)	Učitelé se učili	str. 2
(vš) (Práce)	Jak budeme jezdit	str. 2
Vl. VRÁNA (Večerní Praha)	V desateru je také nepokradneš	str. 3
Jiří BREJHA Jaroslava JANÁČKOVÁ (Večerní Praha)	Proč právě členské základně?	str. 4
S. STEPANOV (Večerní Praha)	Aktivita odborů	str. 4
Ivo P. MIKULÁŠTIK (Večerní Praha)	Zločinci na palubě	str. 6
Vac (Hospodářské noviny)	Kolik stojí nemoc	str. 8
Dr. Otto SCHMIDT (Hospodářské noviny)	Jakou populační politiku	str. 9
Dr. Emilián HAMERNÍK (Hospodářské noviny)	I v hospodáření s pracovními silami a ve mzdové politice s kritickou náročností	str. 12
red.čl. (Hospodářské noviny)	N_a výstavbě plynovodu	str. 14
Miloslav HRUŠKOVIČ Jaroslav KOJZAR (Tribuna)	Politika je koncentrované vyjádření ekonomiky	str. 15
red.čl. (Svět hospodářství)	Pomoc ČSSR indickému hospodářství	str. 17
Miloš HENDL (Tribuna)	Vyšší úroveň kádrové práci	str. 19

JAK BUDEME JEZDIT

PRAHA (vaj) — Včera informoval novináře ředitel odboru Ing. Fr. Kotora z federálního ministerstva dopravy o novém grafikonu vlakové dopravy, který vstoupí v platnost 28. května 1972 a bude platit do 2. června 1973.

V mezinárodní osobní dopravě budou oslabeny spoje do kapitalistických států a rozšíří se doprava se zeměmi RVHP, přičemž novinkou je nasazení sovětských vozů 1-VM v 'expresu „Dukla" mezi Prahou a Moskvou.

Zlepšení v osobní přepravě mezi Prahou a Bratislavou zajistí dva noční rychlíky, složené výhradně z lehátkových a lůžkových vozů. Zrychluje se i doprava do jižních a východních Čech, kde budou nasazeny motorové vozy.

V novém jízdním řádu ČSAD, který vstoupí v platnost rovněž 28. května, dochází k rozšíření linek a ke změnám odjezdů a příjezdů tak, aby zejména pracující mohli plně využívat pracovní doby.

PRAHA, č. 5/72, květen 1972, str. 3.

Učitelé se učili

Od září nového školního roku se bude ve všech sedmých třídách vyučovat branná výchova. Učitelé, kteří mají tento předmět na školách přednášet, se však na něj musí odborně připravit. Proto Krajský pedagogický ústav v Praze uspořádal pro obvodní školitele týdenní kurs branné výchovy. Účastnili se ho i zástupci z každého pražského obvodu, kteří pak své zkušenosti předají učitelům branné výchovy ve svém obvodu v dalším týdenním kursu.

Učební středisko školské správy Národního výboru hl. m. Prahy v Jevanech tedy po jeden celý březnový týden hostilo 46 učitelek a učitelů pražských škol. Organizátorkou celého kursu byla dr. Věra Ledvinková, krajská metodička tělesné a branné výchovy v Praze: »Usnesení předsednictva ÚV KSČ o jednotném systému branné výchovy obyvatelstva je dokumentem, který poprvé v historii řeší otázku branné výchovy komplexně. Velká úloha v této oblasti je zcela právem přisouzena školám. Proto jsme se pochopitelně snažili, aby i učební plán kursu byl pestrý, aby pokud možno komplexně postihl celou problematiku branné výchovy.«

A skutečně, účastníci kursu si nemohli stěžovat na nudu nebo na jednotvárnost. V hodinách branně politické tematiky — v přednáškách i besedách — se probírala např. úloha naší armády v míru i za války, problematika pěstování pozitivního vztahu k armádě a myšlenkám branności vůbec atd. V tomto ale ani v ostatních předmětech nešlo pouze o získání sumy poznatků, ale také o určité metodické postupy a zásady při výuce. I hodiny topografie, zdravotnické přípravy a ochrany proti zbraním hromadného ničení vzbudily zájem a pozornost.

Dnes již branná výchova na školách není pouze záležitostí učitelů tělesné výchovy, jak tomu bylo dříve. Naopak, výnos ministerstva školství ze srpna 1970 zdůrazňuje roli ředitele a všech členů pedagogického sboru v systému branné výchovy.

»Jde nám především o to, aby nebyla chápána pouze jako nový předmět, ale aby branných prvků bylo nenásilně využito i v dalších předmětech, například v občanské výchově, dějepise, českém a ruském jazyce,« podotýká dr. V. Ledvinková.

Nedílnou součástí celého kursu byla i ukázka bojové techniky útvaru a života roty, kterou ochotně zprostředkovala Městská vojenská správa v Praze. »Velmi rádi pomáháme učitelům pražských škol při materiálním zabezpečení výuky. Jsme rádi, že branná výchova se dostala na to místo v našem životě, kam bezesporu náleží,« říká podplukovník František Novotný, pracovník vojenské správy.

V jednom útvaru nedaleko Prahy si tak učitelé, ale především učitelky, mohli prohlédnout současnou techniku i zbraně. Na kasárenském dvoře byly připraveny obrněné kolové i pásové transportéry, tanky, samopaly, kulomety, pancéřovky a další výzbroj. Každý si mohl všechno podrobně nejen prohlédnout, ale i vyzkoušet.

DUŠAN PAVLŮ

V desateru je také Nepokradeš

»Já vám řeknu upřímně, někteří lidé jsou moc velcí vykukové. Hrabou peníze jak se dá. Mnozí proto, že nemají na pití, jiní si zase chtějí lacino vylepšit život. A kradou na chaty, na domky, na auta...«

Téměř padesátník, podsaditý, bělovlasý muž se vážně zamyslel. Pracuje v oblasti hospodářské kriminality na obvodním odd. VB v Praze 4. Poručík František Blažek. V nedávných slavných májových dnech vyznamenaný medailí Za zásluhy o obranu vlasti.

Zamysleme se s ním nad některými případy...

Těžký nákladní vůz jel širou krajinou. Tma večera zdůrazňovala ještě houstnoucí mlha. V kabině seděli dva muži. Řidič a spolujezdec. Ten druhý měl na sobě kožený kabát, klobouk naražený do čela. V ruce nervózně žmoulal cigaretu. »No, Franto, ještě pár metrů a jsme na místě,« obrátil se na řidiče. Ten měl zase oči přilepené téměř na skle. Nebylo vidět na krok. »Sakra, esenbáci,« zaklel náhle Franta. »To nám ještě chybělo...« Pár metrů před autem kroužila vzduchem baterka s červeným světlem. Vůz zastavil. »Pane řidiči, kontrola řidičského průkazu.« Franta sáhl do náprsní kapsy. Všechno bylo v pořádku. »A jaký to vezete náklad? Máte na to papíry?« — Neměli. Na voze byl vrchovatě naložen různý instalační materiál. Kradený z jedné pražské stavby. Zaměstnanec stavebního podniku si ho vezl na stavbu rodinného domku. A také si »vypůjčil« míchačku na maltu.

★ ★

Žili byli manželé Novákovi. Pocházeli odněkud z Moravy, vítr je ale zavál do hlavního města, pomoci při výstavbě Prahy. Závod jim připravil ty nejlepší podmínky. Dokonce je ubytoval na společné ubytovně. Jenže tohle pan Novák, když vypisoval tiskopis potřebný pro zdůvodnění pobírání odlučného, nepřiznal. A jak to ve skutečnosti je, také nikdo už nekontroloval. Plynuly roky, Novákovi si žili jako baroni. Jak by ne, když penízky jim doslova kapaly do kapsy. Až to dělalo plných dvacet tisíc. Pak se ale do toho vložili kriminalisté z hospodářského úseku a bylo zle. »Já nevěděl, že se to nesmí,« bránil se pan Novák. »Vždyť jste ale podepsal prohlášení, v němž jsou podmínky zahrnuty.« Pan Novák si šel sednout do basy...

★ ★

V hospodě bylo živo. Paní výčepní nestačila ani vytáčet pivo. »Prosím, hladinku,« ozval se jeden z hostů. »Tady je...« Starší muž s odulým nosem a s bříškem připomínajícím pantatíka hřbetem ruky smázl pěnu a zhluboka se napil. Pak se sehnul, postavil si na kolena obrovskou brašnu a zalovil uvnitř. Vytáhl elektrickou vrtačku. Zbrusu novou. Tehdy mohla stát pět set šest set korun. Rozhlédl se po lokále a zamířil k jednomu muži, kterého už delší dobu pozoroval. »Syn mi poslal vrtačku. Mezitím jsem si už ale jednu koupil. Co s dvěma, řekněte?« Navázal řeč. »Kdybyste měl zájem...« »Za kolik?« opáčil neznámý. »No, budou mi stačit dvě stovky...« — »Dobrá, tady jsou. A mockrát děkuju.«

Poručík František Blažek

Spokojenost byla na obou stranách. Jeden, že lacino koupil, druhý, že kradené prodal. A těch vrtaček byla pěkná řádka. Však to také u soudu pořádně sečetli.

★ ★

Pracovali při výstavbě jednoho pražského mostu. Nu, pracovali... Ta práce jim spíš smrděla, proto se ohlíželi, jak si ulehčit život. Do oka jim padly dlouhé kabely z mědi. A hned si také zjistili, kolik že taková měď stojí. Byly to pěkné peníze. A tak nelenili a dali se do krádeže. Kabel pěkně rozporcovali jako řezník porcuje maso a šupky hupky do sběrny. »Zbyly nám odřezky, ať si republika pomůže,« zašvcholili zvesela. A shrábli peníze. Když se jim na to přišlo, dělalo to pár tisíc. Pro dva úctyhodná suma.

★ ★

»Ruka páně v osmašedesátém byla štědrá, díky tzv. progresivistům,« říká soudruh Blažek. *»Ty přidružené výroby nám daly zabrat. Třeba se u nás v Praze 4 objevil chlapík, jako náborář pro stavebnictví. Verboval lidi z nějakého JZD. A pro ty samé lidi si zavedl kantýnu, kde si pěkně vydělával. A byl dokonce tak mazaný, že si na podnik vyzvedl v pivovoře 11 hektolitrů piva, které potom rozprodal na své konto. Nu, a tak dostal také přes prsty...«*

Týmy příslušníků VB, které pracují v oblasti hospodářské kriminality, odvádějí kus velké práce. Díky jim jsou zachráněny miliónové hodnoty. Myslím si však, že by měl mít otevřené oči každý z nás. Vždyť ti různí rozkrádači ukrajují z našeho společného krajíce.

VI. VRÁNA

VEČERNÍ PRAHA, 25. 25. května 1972, str. 5. 4(114)XV

Strnadovo před plénem s vedoucím tajemníkem OV KSČ Prahy 3

Proč právě členská základna?

Třetí obvod potřebuje omladit ◎ Aktivita pro uskutečňování volebního programu ◎ Využít současných zdrojů v závodech ◎ Pomohou konkrétní plány

Třetí obvodní organizace Komunistické strany Československa v Praze připravila své plénum na 25. května. Především jedná o perspektivách svého dalšího aktivního rozvoje. Zabývá se mj. rozšiřováním členské základny a jejím zkvalitňováním, přípravou a obsahovou náplní členských schůzí, otázkami kontroly usnesení a aktivního zapojení každého jednotlivého komunisty do stranické práce. V době příprav pléna jsme o těchto úkolech besedovali s vedoucím tajemníkem OV KSČ Prahy 3 Jiřím Strejcem.

○ Soudruhu tajemníku, jak to vypadá u vás na obvodě s členskou základnou? Proč se zaměřujete právě na ni?

Jsme svým způsobem specifický obvod — přes padesát procent členů je organizováno v uličních organizacích. Věkovým složením jsme tedy obvod starý.

○ To ale není jediné specifikum?

Nejsou tu soustředěny velké podniky, ale řada menších závodů, provozoven a družstev. Máme registrováno téměř tolik členů strany, kolik činí počet naší obvodní organizace. Bydlí tu značná část lidí, kteří pracují jinde, a proto musíme věnovat problémům v místě bydliště stejnou pozornost jako problémům v závodech.

Obvodní výbor strany to také dělá. Snažíme se vytvářet podmínky pro to, aby se lidem v obvodě dobře žilo. Vycházíme z volebního programu a z toho, že pro jeho uskutečňování je třeba dál rozvíjet a prohlubovat aktivitu všech složek a organizací, které se na jeho přípravě podílely. Máme už i koncepční a výhledové úkoly; jedním z nich je asanace starého Žižkova v západní části obvodu, jde o území bez velkých závodů, určená hlavně k bydlení, které má bohatou dělnickou revoluční tradici, již je třeba obnovit na socialistickém základě. Příliv mladých, zejména dělníků do těchto míst pomůže zlepšit věkovou strukturu obvodu.

○ To tedy výhledově. A co právě teď, na pléna a pak hned po nich?

Od pléna si slibujeme především zvýšení aktivity obvodní organizace jak ve vnitřním životě strany, tak z hlediska sjednocování celé Národní fronty při plnění volebního programu.

Jednou z cest k aktivizaci je rozšíření a zkvalitnění členské základny. I když zde není výrazná koncentrace průmyslu, podmínky pro přijímání mladých dělníků do strany existují. Jen v několika vybraných závodech pracuje více než 2000 dělníků do třiceti let. Tedy zbroj, na niž je třeba se zaměřit.

○ Jak to konkrétně uděláte? Můžeš uvést některý z příkladů, kde už z tohoto zdroje čerpají?

Vedeme základní organizace k tomu, aby si vypracovaly vlastní plány přípravy mladých lidí na vstup do strany a aby tuto přípravu svěřily starším, zkušeným soudruhům. Třeba v Tesle, závodě Josefa Hlávky, připravují ke vstupu do strany šest mladých lidí.

○ Ve vašem obvodu je také Vysoká škola ekonomická. Zaměřujete se i na studenty?

Samozřejmě. Věnujeme jim mimořádnou pozornost. Stranické organizace tam mají už plány přijímání kandidátů ze studentských řad velmi odpovědně zpracovány.

○ A kde vás bole hlavně?

Obvodní výbor je si vědom toho, že na některých úsecích je třeba posilovat úlohu strany např. také rozšiřováním a zkvalitňováním členské základny. U nás jde hlavně o zdravotnictví a služby. Tam spokojeni nejsme, právě nyní se touto situací zabýváme a hledáme cesty, jak ji řešit.

Připravila Jaroslava Janáčková

SVĚT PRÁCE, č. 21/72, 24. května 1972, str. 1. a 2.

Aktivita odborů

Lidé jsou vždy s něčím nespokojeni. Hubují na sousedy, nelíbí se jim to či ono v podniku. Kritizují politiku či politiky. Chtěli by víc, než na co jim stačí vlastní kapsa. Zkrátka a dobře, v životě je stále něco, co se jim nelíbí. Tahle nespokojenost je věčná. Velmi často je tím, co posunuje vývoj kupředu. Někdy však svádí i na zcestí. Ve všedním životě i v politice.

Je nemálo příčin, proč lidé byli a jsou nespokojeni s prací odborů. Někteří právem, jiní neprávem. Tahle nespokojenost rozbuškal na základě dokumentu „Závěry z krizového vývoje v ROH mezi VI. a VII. všeodborovým sjezdem" i sjezd českých odborů. A bude zřejmě i na programu VIII. všeodborového sjezdu. Z čeho pramenila a kam vyústila?

V politice každá odbočka ze správné cesty má své pojmenování. Ač pro mnohé zní zábavně, přece jen v koncentrované formě vyjadřuje směr, tendenci. Proto se setkáváme s takovými pojmy, jako je anarchismus, dogmatismus, oportunismus, revizionismus, subjektivismus, reformismus, anarchosyndikalismus, líbivá politika atd. Je pochopitelné, že nikdo se veřejně k názorům a směrům, které jsou za těmito pojmy, nehlásí. Protékají však naším životem jako spodní proudy. Objevují se, zahučí si, mizí, aby se zase znovu objevily. Pod rozmanitými slupkami jsou zprvu nepoznatelné. Teprve, když vejdou do praxe, odkrývají své trumfy. Jsou živlem, s nímž dělnické hnutí neustále svádí zápasy.

Platí to i o našich odborech. Nedávno minulá léta jsou toho svědkem. Když zadul příznivý vítr, rozhořely se všelijaké plamínky. I ze svící, o nichž jsme se domnívali, že jejich knoty už dávno dohořely.

Do jejich kategorie patří i vztah mezi státem a odbory. Pochopit ho správně znamená pochopit i mnoho dalších souvislostí, vyvarovat se zbytečných nespokojeností a východiskových scestí.

Pro některé lidi je totiž stát jako stát. Ať takový, či makový. Pociťují k němu a jeho orgánům jakousi nevysvětlitelnou averzi. Převážná většina pracujících sice chápe, že mezi socialistickým a buržoazním státem je závažný, podstatný rozdíl. Nicméně se i mezi nimi najde hezká řádka těch, kteří budou tvrdit, že odbory se musí ke státu chovat stejně jako dříve.

S příchodem socialismu nastává zásadní přelom ve veškeré činnosti odborů. Kapitál, proti kterému dříve tak urputně bojovaly, zmizel. Není tu ani stát, který byl kapitálu sluhou i policajtem.

Za socialismu se však mění podstata státu a odbory dostávají nové úkoly. Stát a odbory jsou totiž dvěma organizacemi jedné a téže třídy. Dělnické třídy, pracujících. Spojuje je společný cíl, společné zájmy. Proč by tedy měly stát proti sobě jako dva kohouti? Jejich společným zájmem je reorganizace celé společnosti, aby ekonomika fungovala co nejlépe, aby rostla životní úroveň lidí. To je ohromně široké pole, na němž jsou odbory a stát zajedno. Na něm se jejich jednota a spolupráce upevňuje a rozvíjí.

Když Lenin hovořil o zvláštní úloze odborů za socialismu, nezatracoval jejich tradiční funkci, tj. obhajobu ekonomických zájmů pracujících. Protože však byl výborným dialektikem, ukazoval i na jejich nové politické poslání. Proto vyslovil moudrou myšlenku o odborech: „... musíme těchto organizací využívat k obhajobě dělnictva před vlastním státem, i k tomu, aby dělníci hájili náš stát."

Kdo se nad touto myšlenkou nezamyslí, může bujaře zvolat, že Lenin podporoval boj proti státu. Háček je v tom, že neměl na mysli boj proti podstatě socialistického státu. Ani to, aby si tyto dvě organizace dělnické třídy hrály na vlastním písečku, nespolupracovaly, nepodporovaly se navzájem.

Socialistický stát je státem všech pracujících, nástrojem dělnické třídy k přetváření společnosti. Řídí a spravují ho však lidé. Proto obhajovat dělníky a pracující před jejich vlastním státem, znamená obhajovat je před lidmi a orgány státní moci, kteří si nepočínají správně. Například porušují-li socialistickou zákonnost.

Ovšem Lenin hrál v patu i druhou stránku mince: dělnická třída, její nejmasovější organizace, musí svůj stát zároveň podporovat, upevňovat, bránit a hájit proti všemu, co by jeho poslání oslabovalo. V tom není protiklad k první tezi. Je to vyústění třídní koncepce. Pro odbory je tato stránka jejich činnosti nesmírně složitá, obtížná, prostými činy hnutí loktedy nepochopitelná. Někdy totiž znamená „řezat do vlastního masa". Protože i v dělnické třídě, mezi pracujícími, je mnoho přežitků a nedostatků, které brání rozvoji společnosti. Ovšem nelze také zakrývat, že některé odborové organizace a jejich orgány si práci všemožně usnadňují. Bývají nekritické, vlastní správné názory nedostatečně prosazují, couvají, nemístně kompromisničí, nedovedou nebo nechtějí vést boj proti nesprávným názorům hospodářských, státních orgánů i odborového členstva. Bojí se sáhnout do vosího hnízda, kterým pro ně jsou tzv. „nepopulární úkoly". A tak koneckonců nedostatečně plní svou roli obhájce svého státu, dělnického státu, třídních zájmů. Namísto toho hledají jiná východiska, opouštějí principy práce odborů — a mohou sklouznout po šikmé ploše. Minulá léta jsou drahou, ale také cennou zkušeností.

Blížící se všeodborový sjezd je příležitostí zamýšlet se, jak zkvalitňovat odborovou práci, aby nespokojených pracujících bylo co nejméně. Jak do budoucna správně uplatňovat leninsky pojatý vztah mezi odbory a státem.

S. ŠTEPANOV

SVĚT PRÁCE, č. 21/72, 24. května 1972

ZLOČINCI NA PALUBĚ

Letecká doprava je jedním z nejnáročnějších oborů lidské činnosti. Nejvyšším zákonem je zde bezpečnost, která závisí nejen na mnoha technických a lyzikálních faktorech, ale především na dobré součinnosti lidí, kteří se na letu podílejí. Dnes i noc bdí celá armáda bezejmenných odborníků na letištích a zařízeních, radarových obrazovek, na meteorologických stanicích a mnoha jiných pracovištích, aby cestující na palubách letounů bezpečně a spokojeně doletěli do cíle.

Také na palubě letadla OK ADP, které letělo v Praze do Mariánských Lázní, probíhalo zpočátku všechno normálně. Cestující sledovali krajinu pod sebou, myslili na práci, na zdraví, na zábavu, na své rodiny a přátele. Netušili, že mezi nimi sedí dva, kteří se zabývají jinými myšlenkami. Pilotí se ohlásili jen tolik, že země dostali odpověď: „Jděte vlevo na kurs 230, vzdálenost od letiště 23 kilometrů."

Začínali se blížit k letišti, letoun se pomalu snášel k zemi. Náhle se ze svých sedadel zvedli dva muži. V okamžiku byl jeden z nich u pilotů, druhý se postavil na konci kabiny za ostatní cestující. A už to zaznělo:

„Nikdo se nehýbejte, všichni dejte ruce před sebe, jak se někdo hne, tak střelím!"

To křičel hubený dlouhán Lerch a šermoval kolem sebe pistolí. Ušpiněný vlasatec Doležal měl dokonce pistole dvě.

„Ruce vzhůru! Okamžitě jeďte pod mraky a kurs 230. Chceme do Stuttgartu!"

Jeho výzvu slyšel jen pilot Robert Přéger, protože jeho kolega Vojtěch Kárník byl soustředěn na radarový sestup letadla pro přistání na letišti v Karlových Varech. V Mariánských Láznich bylo špatné počasí, takže se piloti rozhodli letět do Karlových Varů. A teď tohle. Ve zlomku vteřiny je zmařena všechna snaha o zajištění bezpečnosti letu. Byla to beznadějná situace. Než kdokoli stačil jakkoli zareagovat, ozvaly se dva výstřely. Jedna kulka zasáhla Roberta Přégera, druhá proletěla stěnou kabiny. Teprve když se ve sluchátkách Vojtecha Kárníka ozval hlas jeho přítele, pochopil, že se něco děje. Když letí a řídí letadlo, navíc před přistáním, musí se pilot věnovat řízení letadla a ničeho jiného si nevšímá. Od toho je tam jeho kolega, který zajišťuje spojení se zemí, obsluhuje podvozek, klapky, sleduje motory a všímá si okolí.

„Vojto, jsme přepadení, jsem postřelenej... sleťčí na Stuttgartl"

Vzápětí vidí Vojtěch Kárník pistoli před svým obličejem. Drží ji vlasatý Doležal a s obličejem pokroucaným strachem takřka nepřičetně řve:

„Okamžitě kurs 230, na Stuttgart — a pod mraky!"

Vojtěch Kárník o tom dnes už hovoří klidně: „Stiskl jsem tlačítko mikrofonu pro spojení na zem a oblásil, že jsme přepadení a že se na palubě střílí. Kontrolor z Karlových Varů si to pro jistotu nechal ještě jednou zopakovat, a potom se rozběhla bleskurychlá akce. Šlo o to uvědomit Prahu, aby dala vědět do Německé spolkové republiky a informovat naše vojenské letce, že letoun jde přes hranice nedobrovolně. Potom mi prolétaly hlavou myšlenky. Především na mne padla tíha, když jsem viděl Roberta postřeleného — to ještě nikdo z nás nemohl tušit, že je naštěstí zraněn bez ohrožení života. Pě celou dobu letu nás pronásledovaly obavy o jeho život. Hned zase mi vlétlo hlavou, zda únosci rozeznají letadla, protože nikdo abych kleval pod mraky, začal jsem naopak stoupat a vracet se do letové cesty do Chebu. Kurs 230 jsem za žádnou cenu nemohl držet, protože bych se dostal za hranicemi do vojenského prostoru, kde se neustavuje střelba. Jednu chvíli jsem letěl dokonce kursem 290, protože mi Praha hlásila, že jsem v letové cestě, ale asi 10 kilometrů jižně od jejího středu. Že jsem ale netušil, že ten vzadu si na buzole kontroluje směr našeho letu. A vůbec jsem toho netušil ještě víc. A zase na mne křičel Doležal, abych sundal sluchátka a mikrofon, protože se pořád s někým bavím. Řekl jsem mu docela klidně — ani nevím, kde se ve mně ten klid bral, když bych ho býval nejraději roztrh' — že sluchátka potřebuji a že je devízy do Norimberka, protože ve Stuttgartu je špatné počasí. Cestující zezadu také volali, ať mi nechá sluchátka nebo že se všichni zabijem. A na mne křičeli, abych letěl tam, kam chtějí nebo že nás postřílejí všechny."

Vojtěch Kárník neušil zdaleka všechno. Všichni ostatní v letadle viděli dvě pistole v roztřesených rukou Doležala. Ty dvě pistole neustále mířily Vojtěchu Kárníkovi do týla. Prst na spoušti se nervózně chvěl. Obličej zločince vyjadřoval afekt, strach, napětí a nejistotu způsobenou mírnou podnapilostí. Proto Robert Přégr opakoval:

„Prosím vás, už nestřílejte, nestřílejte, jen už nestřílejte!"

Cestující volali na Kárníka, ať vyhoví únosčům, protože vidění jeho vražednou ruku s pistolí neustále před sebou. Robert Přéger kvičel a na čele mu vyvstával pot, jávala se do něj zimnice:

„Nechte toho střílení, je to pitomost, už letíme na Norimberk..."

Hrdinství bývá prosté. Tak prosté a hrdinné jednali všichni přepadení na palubě československého letadla unášeného do západního Německa dvěma surovými a bestiálními vrahy. A těm se dovedla postavit prostá žena, která náhle vstala a s rukama zatěženýma vstříc vrahům šla dopředu ke zraněnému pilotovi. Bylo vidět, že jde ztěžka, měla obvázané obě nohy — to ještě nikdo nevěděl, že je po operaci, letí se jčít domů do Mariánských Lázní a cestuje letadlem proto, že nesmí být déle než tři hodiny na nohou, jinak má být na lůžku. Růžena Kohlíčková, zdravotní sestra z Mariánských Lázní, třída Čs. armády 524, šla k Robertu Přégerovi:

„Nemám nic v rukou, pusťte mne k němu, musím ho obvázat..."

Vrah Doležal jí uvolnil cestu. Ale hned se jistil u svého komplice Lercha:

„Když se ještě někdo zvedne, tak ho střel! Ale ne abys to napálil do mě!"

A směrem k pilotovi Kárníkovi dodal:

„Nesnažte se nás podlouknout, nebo to vyhodíme do vzduchu celý!"

A na důkaz pravdivosti těchto slov začal Lerch vzadu manipulovat s třaskavinou a dokonce začal odjišťovat rozbušku.

„Na životech nám nezáleží, my bychom tu stejně dostali provaz! Koukejte poslechnout, nebo si to s vámi vyřídíme třeba i na zemi! Tady nás čeká jenom oprátka..."

Když Doležal spustil pokřik o oprátce, dal vlastně návod na řešení případů leteckých únosů. Říká se — vzdušný pirát... Když dříve chytili na moři piráta, porochlédli se po silvém ráhnu, vzali provaz a každému bylo všechno jasné. Letci nejsou krvežízniví lidé, naopak, mají lidi rádi a dělá jim dobře, když se za svých nadobinšných výšin snesou mezi lidi, kteří mají rádi je. Ale všichni do jednoho říkají: jen ten nejpřísnější trest může vzdušné piráty odradit od dalších zločinů.

Robert Přéger: „Byla to situace, kdy jsme byli proti takovým darebákům naprosto bezbranní. Připadal jsem si téměř ničemný, jak jsem jim byl vydán napospas. A ještě do mne střelil... Jak zabránit únosům letadel? Důsledně vracet vzdušné piráty do země, odkud únos uskutečnili. A snad také umožnit odchod do zahraničí těm, komu se doma nelíbí. Ať si jdou takoví — o ně republika nezchudne."

Vojtěch Kárník: „Vzdušný únos je nejhorší teror, jaký vůbec může existovat. Jsou při tom bezprostředně ohroženy životy, je to pokus o vraždu a kdo to přežije, může hovořit o štěstí. Zabránit tomu lze jen důkladnými prohlídkami všech cestujících ještě před nástupem do letadla. Slušní lidé to pochopí a gangstery chytíme."

Unesené letadlo typu L-410 Turbolet patří leteckému podniku Slovair. Ředitel Jaroslav Zbořil říká: „Únosy začínají být ve světě na denním pořádku, jen málokdy je únos motivován politicky. Vesměs je to zločin

hodný nejvyššího odsouzení a nelze mu předcházet jinak, než zavedením osobních prohlídek cestujících. Nebude vyhnutí. My jako letečtí dopravci odpovídáme za bezpečnou a včasnou přepravu cestujících, takže se budeme muset přesvědčovat, zda se cestující podrobují přepravním podmínkám. Tam je výslovně zakázáno přepravovat v letadle zbraně, výbušniny, chemické látky nebezpečné zdraví nebo životu. Naši piloti se zachovali velmi statečně a jednali naprosto správně. Jejich hrdinství je třeba vysoce ocenit, protože šlo o plnění povinností ve velmi složitých podmínkách. Především Vojtěch Kárník má zásluhu na tom, že uměl situaci včas správně posoudit, s klidem a rozvahou reagoval a nerozbil letoun a nezabil lidi."

Letiště v Norimberku spolupracovalo s naším letounem dobře. Proto se mohl Vojtěch Kárník s letounem bezpečně přiblížit až k letišti a udělat si okruh před přistáním, aby se lépe orientoval. Robert Přléger, ač zraněn a zesláblý ztrátou krve, pomáhal z posledních sil. Před letištěm po pravé straně je železniční dráha, vzpomínal si v duchu Kárník. Byl v Norimberku před dvěma léty naposledy.

„Vidím dráhu napravo," oznamuje Přléger. A šlo se na přistání na dráhu 10. Vojtěch Kárník potom říkal: „Sám o sobě jsem nepochyboval, ale nevěděl jsem, jestli mě ti gangsteři nechají všechno v pořádku dokončit. Dopadlo to dobře..."

Přistáli. Dostali pokyn z kontrolní věže, aby pojížděli až na konec dráhy a potom vpravo na pojížděcí dráhu. Doležal opět začal trojčit:

„Kam až to s námi jedete? Proč nejedeme k budově? Kam jste nás to zavezli?"

A hned se obrátil na Lercha dozadu: „Přprav to! Vyhodíme to všechno do luftu!"

Lerch začal již podruhé odjišťovat rozbušku a připravil třaskavinu k výbuchu. Kárník však stačil Doležala uklidnit:

„Za námi přistává další letadlo, musíme co nejrychleji až na konec, potom teprve uhnem. A přečtěte si na budově, že jsme v Norimberku!"

Nápis NÜRNBERG zřejmě Doležala uklidnil, protože od té chvíle si už pilotů přestal všímat. Když letadlo zastavilo, vyzval někoho z cestujících, aby mu tlumočil do němčiny. Když se však otevřely dveře, sám se do otvoru postavil a křikl do hloučku čekajících policistů a zaměstnanců letiště:

„Ist hier Westdeutschland?" Odpověděli mu německy:

„Ano, tady je Norimberk, tady je západní Německo. Německá spolková republika. Odevzdejte zbraně!"

Potom už všechno šlo ráz na ráz. Gangsteři odevzdali zbraně a místo přivítání dechovkou a květinami jim sklaply na zápěstích ocelová pouta. Sanitka se sympatickým lékařem odvezla Roberta Přlégra do nemocnice na prohlídku. Doprovázela ho statečná Růžena Kohlíčková, která už dávno měla být v posteli a sama potřebovala lékařské ošetření. Nějaký úředníček se jí postavil do cesty, že nemá pas a vízum. Ale vrchní kriminální rada Erich Bürger, který vedl celé vyšetřování s neobyčejným taktem a pochopením dal rozkaz a už se šlo. Jen jedna epizodka narušila hladký běh vyšetřování. Do kanceláře, kde byl velitel letadla Vojtěch Kárník, přišel muž v bavorském obleku ze zeleného sukna a požádal bo o jeho osobní průkaz. Že by ho potřeboval na 10 minut. Kárník řekl, že mu ho půjčí, ale chce být stále přitom, aby věděl, co se s jeho občanským průkazem děje. Chlapík se ošil, že to asi nepůjde, protože budou fotografovat první dvě stránky, jako přílohu do dokumentace k protokolům. Kárník řekl:

„Jestli je to zde zvykem a je to zákonné, podrobím se a můj občanský průkaz vám půjčím."

A teď si zahrajeme trochu na pohádku, abychom neprozradili dobré lidi. Vojtěchovi se tiše, tichounce ozvalo u ucha:

„Tady to ne zákon. Jestli vy chcete jo, tak jo, jestli vy chcete ne, tak ne..."

Vojtěchovi se rozsvítilo: „Tak tahle je to tedy...!"

Ale mezitím už se chlapík v zelené kamizole omlouval, a že je všechno v pořádku a couval ke dveřím.

Jinak ale všechno probíhalo velmi korektně a bylo znát, že sympatie jsou na straně unesených. Na únosce se Němci dívali jako na zločince, jako na vrahy a podle toho s nimi jednali. „Pokus o zabití" se tomu říká oficiálně, a právě toho se oba gangsteři dopustili. Jeden ze seniorů československého dopravního letectví Miloslav Fleischer, o tom řekl na pražském letišti:

„Pro darebáky, kteří mohou přepadnout letadlo ve vzduchu, se těžko hledá případné označení. Jsou to bezohlední zločinci, kterým je zcela lhostejné, zabijí-li spoustu lidí, anebo zničí celý letoun."

Doležalovi a Lerchovi to bylo také jedno. Vždyť podle jejich vlastních slov je stejně čeká oprátka. Cesty spravedlnosti jsou vytyčeny zákony a soudy. Únos letadla je tím nejodpornějším a nejzbabělejším zločinem, kdy se zneužívá lidské spolupráce a důvěry v prostoru vysoko nad zemí ke zradě, k nelidskému projevu sobectví, barbarství a mizkosti. Je to zločin znásobený tím, že na palubě letadla za letu jsou jenom dvě možnosti: život, anebo smrt.

Na palubě letadla OK ADP zvítězil život. Ještě v den únosu se letadlo s posádkou i cestujícími vrátilo do Prahy. V norimberské věznici zůstali jen únosci... IVO F. MIKULÁŠTÍK

Kolik stojí

Sám Aeskulap dal zdravotníkům do vínku povinnost dělat — aby se tak řeklo — z nemocných lidí zdravé. Určitě by se podivil, kdyby zjistil, že si ten úkol vykládají některá jeho nezdárná vnoučata právě opačně. Ukázalo se to nedávno zvlášť okatě ve středisku Pozemních staveb v Michalovcích. Jakási zdravotní sestra tam jistou dobu vyráběla přímo na běžícím pásu ze zdravých nemocné. Nebo přesněji — jak jistě každý dobře chápe — práce neschopné.

Tajemství její technologie je celkem jednoduché. K pracovní neschopnosti vlastně není ani tak potřeba choroba jako potvrzení. A že milá sestřička měla za povinnost vést administrativu zdravotního střediska, a tudíž také přístup k potřebným formulářům a razítkům, zavedla si prosperující praxi. Prospěšnou ani jak pro klientelu, tak pro ni samu. Úplatky to nebyly nijak horentní. Jak se píše v bratislavské Pravdě, brala od 50 do 1200 Kčs per casum. Zato celková částka, kterou získali na nemocenských dávkách a rodinných přídavcích zdraví rodiči, převýšila sto tisíc; a nepřímou škodu pochopitelně těžko vyčíslit.

V tomto případě krčela korupce dlaň v dlani s podvody. Dnes čeká na provinilou se zdravotní sestru — na jménu ani nezáleží — soud. Tím by mohla být celá záležitost vyřízena, nebezpečí zažehnáno, — kdyby šlo o výjimku. Ale obecnější souvislosti jsou víc než patrné. Především zaráží, jak málo a jak těžkopádně fungovala kontrola. Na věc se prý přišlo náhodou na jiném místě a při docela jiné příležitosti.

nemoc

A zklamala-li kontrola v Michalovcích, může zklamat kdekoliv jinde. V tom bych viděl první poučení z toho nepříliš komplikovaného případu. Druhá, ale hlavní věc — což je nesmír důkladně zakořeněný a rozbujelý — jsou ty úplatky a z nich vyplývající protekce.

Je to víc než veřejné tajemství, že právě tento zlozvyk hyzdí vztahy v naší společnosti. Začíná — řekněme — u svačinek pro řemeslníky a pětikorun na pivo, pokračuje přes obálky „zapomenuté" v úřadovnách národních výborů a končí třeba u všelijakých podezřelých cílových odměn a prémií, kterými se navzájem obmýšlejí podniky. Každý dobře ví, že jenom nepatrná část takových machinací vyjde na denní světlo. V té souvislosti se nabízí otázka, zda jedna z příčin, že se postihuje tak málo korupčníků, není už v právním řešení. Přísná sankce hrozí jak tomu, kdo úplatky vymáhá, tak tomu, kdo je nucen je dávat. Zásadně je ovšem všechno v pořádku, jenomže v praxi se tak vytvářejí pocity spolupodílnictví, a tedy komplicitní. A kde není žalobce, nebývá ani soudce.

Zdravotnictví je oblast na tyto věci mimořádně citlivá. Skoro to vypadá, že se v něm ono nežádoucí bující rozsemenilo právě v souvislosti s tím, že jsou u nás zdravotnické služby tak dokonale bezplatné. Vztah pacienta k lékaři (a samozřejmě také v opačném směru) je záležitost specifická, především ázce osobní. Mezi těmito partnery „se jedná" o takovou základní hodnotu, jako je zdraví jednoho z nich. Je docela pochopitelné, že uzdravený chce dát něčím najevo svou vděčnost. Projevit ji možná lahvičkou koňaku, možná peněžním darem. Až potud by mohlo být všechno v pořádku, kdyby se tak přece jenom nedeformovaly socialistické vztahy mezi lidmi a kdyby se tak nezakládala odpudivá praxe s dary samozřejmě počítat, přijímat je předem nebo je dokonce nepřímo či přímo vyžadovat a hlavně: vybírat podle toho na pacienty metr.

Samo sebou se rozumí, že úplatkářství není atribut vlastní všem pracovníkům ze zdravotnictví; prostřednictvím těch černých ovcí však zanechává stín na dobrém — ba výborném — jménu celé naší medicíny. Uvědomují si to ostatně nejlíp zdravotníci sami. Proto vystoupili zaměstnanci Městského ústavu národního zdraví v Brně s výzvou k boji proti úplatkům a protekcionářství. Ohlas a konkrétní výsledky už záleží na lidech: na přijímajících i na dárcích.

S podvody a zjevnou korupcí se musíme i ve zdravotnictví vypořádat důsledně; k tomu nám pomáhejž právní řád. Zbývá však problém, jak umožnit uzdraveným odvděčit se lékařovi, když takovou potřebu pociťují. Na příležitostných dárcích nelze vidět podle mého názoru nic zvlášť špatného, ale — jak se přesvědčujeme — trvá nebezpečí, že taková praxe sklouzává na scestí a stává se nedůstojným, obligátním zvykem. Také morální ocenění — dejme tomu dopisem ředitelství nebo veřejným poděkováním v novinách — nesplňuje někdy oboustranně svůj účel. Zřejmě nejspravedlivější východisko je v daleko výraznějším odměňování zdravotnických pracovníků, jejichž práci si pacienti mimořádně chválí, z oficiálních zdrojů. A pacienti by měli mít na druhé straně jistotu, že pro „svého doktora" nebo „svou sestřičku" udělají děkovným dopisem ředitelství i finančně víc než trapným podstrčením obálky.

Vac

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, č. 21/72, 26. května 1972, str. 5.

9(114)XV

Jakou populační politiku

V poslední době se objevila v tisku a — také v Hospodářských novinách — řada úvah o pravděpodobném populačním vývoji; mimo jiné článek ing. A. Štekera Populační otazníky (HN 23/1971) a zejména pak stať našeho předního demografa dr. Vl. Srba Populační výhled do roku 2000 (HN 49/1971). Na tyto úvahy navazuje následující článek. Autor v něm klade otázku, nakolik je možné provádět účinnou populační politiku bez hlubšího poznání všech skutečností, které jsou v pozadí jevů minulých i očekávaných.

Není tomu dlouho, co jeden z podvýborů britské sněmovny schválil výzvu k britské veřejnosti, aby v rámci plánovitého rodičovství omezila velikost rodiny. Rodina má být zmenšena tak, aby počet dětí klesl v průměru pod 2,0. Tato výzva je motivována čistě malthusiánsky — Velká Británie je přelidněna a při dosavadních populačních přírůstcích by se v roce 2000, kdy ji hrozí cifra 66 miliónů obyvatel, doslova udusila nedostatkem prostoru.

Naše nově vytvořená vládní populační komise obrátila se naopak na veřejnost s výzvou (Rudé právo 5. 1. 1972), že je nutné zvýšit průměrný počet dětí v rodinách z dnešních 1,9 na 2,5. Zhruba řečeno, oč chtějí v Anglii porodnost snížit, o to ji chceme my zvýšit, čili proti anglickému »menší rodiny!« stojí naše »více dětí!«. Anglie se bojí, že roku 2000 bude přelidněna, a my se znepokojujeme, že nás bude v roce 2000 ještě méně než nyní.

Není pochyby, že každá země má svůj populační problém. Podle posledních dat (Demographic Yearbook 1970) má Spojené království 223 obyvatel na 1 km² a sama Anglie a Wales dokonce 324. Poslední číslo představuje nejvyšší hustotu v Evropě a jednu z největších na světě. V roce 2000 by dosáhlo výše téměř 400 na 1 km² a na ploše, která je jen o necelou pětinu větší než Československo, by žilo o 35 miliónů více obyvatel s téměř čtyřnásobnou hustotou. Je zajímavé, že se hlas pro omezení porodnosti ozývá v rodné zemi Malthusově téměř sto padesát let po jeho smrti. To je dobré si uvědomit proto, že nejen ve třetím světě, ale i v samé Evropě jsou země, které bolí hlava z právě opačných starostí, než máme my.

KOLIK NÁS BUDE V ROCE 2000

Koncem minulého roku nás nepříjemně překvapila prognóza Státního statistického úřadu o vývoji naší populace do roku 2000. Jejím autorem je náš demograf dr. V. Srb, který prohlásil, že je nutno skoncovat se všemi optimistickými variantami, které malují budoucnost do růžova, a že je nutno se jí podívat přímo do tváře. Autor projekce mohl mít dokonce objektivní důvody pro optimistickou variantu. Lineární prodloužení zlepšujícího se trendu porodnosti v letech 1969, 1970 a 1971 by odůvodnilo přijetí zlepšujících se ukazatelů a to by vedlo k daleko příznivějším výsledkům v roce 2000, než ke kterým se dešlo.

Dr. Srb se však rozhodl být demografickou Kassandrou a nastínil před námi chmurný obraz budoucích časů, ve kterých republika zaznamená, a to v pětiletí 1995—2000, úbytek téměř 3000 osob. České země se podle projekce dostanou do sféry negativních přírůstků daleko dříve. Již v období 1981—1985 dojde k úbytku 3884 osob a tento schodek v dalších pětiletích poroste; ke konci století dosáhne téměř 20 000 obyvatel české národnosti. Slovensko, které bylo dosud kladným korektivem nepříznivého populačního vývoje republiky, již zd[illegible]za na tuto úlohu nestačí a jeho přír[illegible]y budou nepřetržitě klesat.

Logickým důsledkem projekce je nejen úbytek počtu obyvatel ČSSR, ale i hluboká změna v jeho věkovém složení. Klesající plodnost znamená snižování podílu dětí v celkové populaci. Vyjádřeno číselně ubude během třiceti let dětí do 14 let v ČSSR o 18 %, a to v ČSR o 19,1 % a v SSR o 16,3 %. Za předpokladu dosavadního trendu by předpověď pro dalších třicet let, tj. pro rok 2030, skončila úbytkem asi 1 miliónu obyvatel proti dnešnímu stavu, a to vše ve světě, který bude mít 7 až 8 miliard obyvatel.

Srbova projekce dochází tedy k velmi nepříznivým závěrům. Dochází k nim proto, že předpokládá pokračování dosavadních trendů. Je důsledným rozvedením zkušeností z uplynulých dvaceti let a její hypotézy jsou reálné do té míry, že odpovídají tomu, co bylo. Přesto víme z dějin demografických projekcí, že se téměř nikdy stoprocentně nesplní. Demografie začátku dvacá-

Přirozený pohyb obyvatelstva ČSSR v letech 1920—1970.

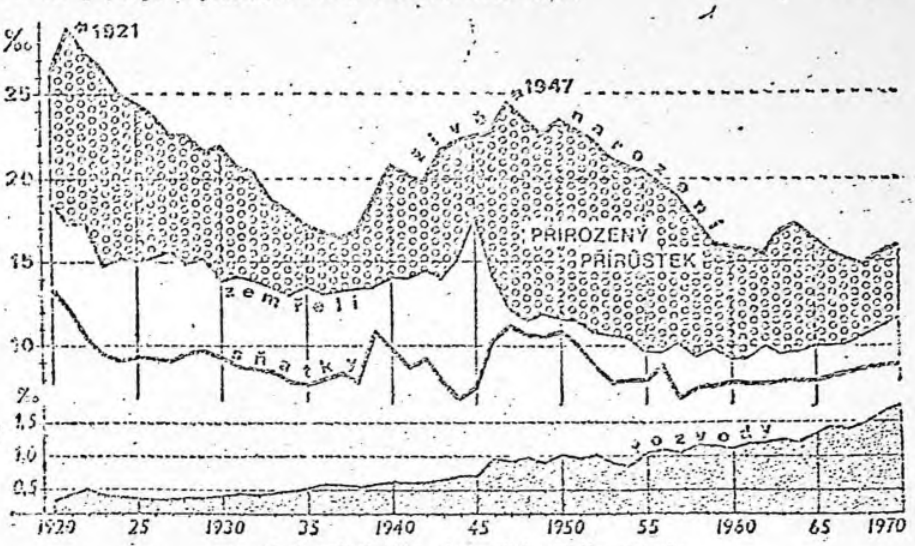

tého století byla plna předpovědí o tragickém depopulačním osudu Francie a dnes má Francie 51 milionů obyvatel a jednu z nejvyšších natalit v západní Evropě.

Demografické jevy nejsou totiž jen produktem biologických zákonitostí, nýbrž jsou do velké míry sociálně podmíněny. Této podmíněnosti odpovídají vzorce postojů jednotlivců a společenských skupin a tyto vzorce, jak je rovněž dobře známo z historie, podléhají změnám. Hypotéza určitých dlouhodobých trendů plodnosti je tedy zároveň hypotézou o neměnnosti těchto postojů. A právě tato hypotéza je nejvíc napadnutelná, protože činí nekybným něco, co podléhá stálým změnám. Je pravda, že by v Československu došlo k poklesu dnešního počtu obyvatel, kdyby dosavadní vývoj pokračoval. Je však stejně pravda, že tento

Regulace plodnosti formou tzv. plánovitého rodičovství přesahuje daleko náš národní rámec. Jde tu o světový problém dvacátého století, kterým se zabývají nejen vlády nejrůznějších zemí, ale i Populační komise OSN. Na její návrhy bude v roce 1974 svolána světová populační konference a tento rok bude také prohlášen za Světový populační rok. Lze očekávat, že právě regulace plodnosti bude na světové populační konferenci jednou z nejzávažnějších otázek a že odtud vzejde řada analýz a iniciativních námětů. Současně se tu objeví řada problémů, jimiž se zabývá nebo bude zabývat demografická teorie.

Československá demografie má dlouholetou tradici a může se pochlubit pracemi, které mají mezinárodní úroveň. Pokud jde o problematiku plodnosti, nepodlehla nikdy biologickému determinismu ani zobecňování jednoduchých závislostí, které zdánlivě vysvětlovaly složité populační jevy (blahobytová teorie apod.). Její přední představitelé byli naopak již před lety velmi blízko stanovisku, ke kterému se dnes kloní moderní demografické školy na Západě i na Východě. Antonín Boháč, kterého je nutno citovat na prvním místě, byl už v době vlády blahobytové teorie (která hlásala, že plodnost rodičů klesá se zvyšováním jejich osobního blahobytu) přesvědčen, že skutečnost je daleko složitější. Jeho zdůrazňování sociálně psychologických momentů při šíření depopulačních vln bylo průkopnickým činem. Chceme-li, aby naše populační politika měla úspěch, je nutno ji nejen ekonomicky zajistit, ale současně je nutno ji budovat na správných vědeckých základech.

ZNALOST POSTOJŮ

Brilantní francouzský statistik Louis Henry analyzoval počet dětí, které se na-

rodí a vstoupí do reprodukčního věku francouzským manželům, v 18. století a dnes. Kdybychom počítali teoretickou ženinu plodnost, dostali bychom 12 dětí. Tohoto čísla bylo ovšem (uvažujeme-li děti, které se dožijí 15 let) dosaženo jen zcela výjimečně. Průměrně zůstane z těchto 12 potenciálních dětí naživu totéž číslo (2,4) — v 18. století i dnes. Jen příčiny jsou různé. Ve Francii před dvěma sty lety byla hlavní překážkou, pro kterou vstoupilo do nového reprodukčního cyklu jen 2,4 dětí, vysoká úmrtnost a dnes dobrovolná sterilita.

V tomto rozdílu tkví současný problém regulace plodnosti: člověk by mohl mít víc dětí, avšak tuto možnost odmítá. Uplatňuje své právo volby, a chceme-li, aby naše populační politika měla úspěch, musíme ji dělat tak, aby ovlivňovala jeho volbu v žádaném směru. Předpokládá to, že nejdříve musíme znát faktory, které tuto volbu ovlivňují, a teprve potom můžeme nalézt vhodné prostředky, abychom na ni působili. Je např. známo, že jádro naší špatné populační situace není v nepříznivém věkovém složení matek, nýbrž v nerealizované plodnosti. Jaké jsou však důvody, že se tato plodnost nerealizuje?

Tuto otázku nelze odbýt jen ekonomickými důvody, protože jsou ve světě státy s vysokou životní úrovní (Švédsko) a velmi nízkou natalitou. Demograf před třiceti lety se domníval, že se vše vyřeší rodinnými přídavky nebo manželskou půjčkou. Dnešní demograf je daleko poučenější. Klade důraz na poznání subjektivních hodnotících škál manželské dvojice a na to, co jsme nazvali jejich postojem. V postoji se totiž protíná objektivní situace s obrazem, který si o ní manželé tvoří. V postoji se sráží individuálně psychologický soud se sociálně psychologickými prvky celospolečenského klimatu, v postoji se ovlivňuje okamžitá racionální úvaha jedince dlouhodobými společenskými trendy v tajemné a dosud téměř neprobádané interakci.

Moderní demografie se stále více sociologizuje a psychologizuje. Snaží se poznat reakce člověka a jeho hodnotící vzorce, a to ať už formou dotazníkových anket, nebo rozhovorů či různých testů. Československo nezůstává v tomto směru pozadu. Průzkumy Srbovy a Kučerovy o plánování českých žen, průzkumy dr. Prokopce „Mladí lidé ve městě a na venkově před uzavřením sňatku", průzkumy antikoncepce, začínající průzkumy sexuologické — to vše má jen jeden cíl: Poznat člověka v jeho rodinné, sexuální a reprodukční sféře. Toto poznání je předpokladem účinné populační politiky a nelze je ničím nahradit: ani napodobováním cizích vzorů, ani povrchními hesly, ani nepromyšlenými a izolovanými zásahy. K tomu malou poznámku: Přes záplavu výzkumných ústavů nemáme výzkumný ústav demografie, odkud by se metodicky řídily a soustředily výzkumné práce.

Naše populační politika vchází do nové fáze. Po zdařilém startu s mateřským příspěvkem snaží se nyní o komplexní přístup, který by postupně řešil problémy, s nimiž se u nás rodiny s dětmi setkávají. Snažil jsem se ukázat na jednu z podmínek jejího úspěchu. Je jím demografický průzkum, vedoucí k poznání postojů českých a slovenských rodičů. Společnost, která obětuje miliardové částky na to, aby se dosáhlo obratu v našem populačním vývoji, by měla znát, jak má tyto hodnoty optimálně investovat.

Doc. dr. OTTO SCHMIDT,
Čs. výzkumný ústav práce

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, č. 21/72, 26. května 1972, str. 5.

I v hospodaření s pracovními silami a ve mzdové politice S KRITICKOU NÁROČNOSTÍ

Dr. EMILIÁN HAMERNÍK,
ministr práce a sociálních věcí ČSR

XIV. sjezd Komunistické strany Československa vytyčil jako jeden z hlavních cílů programu hospodářské politiky v nadcházejícím období — zajistit v souladu se socialistickým způsobem života vyšší uspokojování potřeb obyvatelstva a další upevnění životních jistot pracujících. Tohoto cíle může naše společnost dosáhnout jen na základě trvalého rozvoje a zvyšování efektivnosti výroby. Únorové zasedání ÚV KSČ znovu zdůraznilo nutnost důsledně odstraňovat vše, co tomuto rozvoji stojí v cestě, co jej brzdí a nepříznivě ovlivňuje.

PRACOVNÍ SÍLY V PÁTÉ PĚTILETCE

Únorové zasedání ÚV KSČ věnovalo velkou pozornost současné situaci v pracovních silách, jako jednomu z rozhodujících faktorů při plnění úkolů páté pětiletky. Vycházelo přitom z prověřené zkušenosti, že optimální rozmístění pracovních sil, a tím i jejich využití v celospolečenském zájmu, má pro zvyšování efektivnosti výroby stejný význam jako jakákoliv jiná racionalizační opatření.

Při všech našich záměrech i rozhodování musíme vycházet ze situace, která ve zdrojích pracovních sil v České socialistické republice existuje. Reprodukce pracovních sil je dána růstem zdrojů a ten je závislý především na populačním vývoji. Česká socialistická republika má dlouhodobě nízkou úroveň reprodukce obyvatelstva, a tedy i pomalý a nerovnoměrný růst počtu obyvatel v produktivním věku. Obyvatelstva v produktivním věku bude v letech páté pětiletky přibývat v průměru jen 23 tisíc ročně, a to z oblastního hlediska velmi nerovnoměrně. Například v hlavním městě Praze by měl poklesnout počet obyvatel v produktivním věku o 22 tisíc a v Severomoravském kraji by naproti tomu měl přírůstek činit 50 tisíc obyvatel. Obdobný nerovnoměrný vývoj je v dalších pětiletkách. V období let 1976—1980 se přírůstek obyvatel v produktivním věku sníží asi na 20 tisíc obyvatel a v období let 1980—1985 se očekává absolutní pokles asi o 5 tisíc pracovníků. Efektivní hospodaření s pracovní silou se tedy stává pro období příštích 15 let prvořadým úkolem.

Extenzivní rozvoj zaměstnanosti po roce 1948 byl původním jevem mohutně socialistické industrializace a svým způsobem ji také umožňoval. Tento dlouhodobý růst zaměstnanosti vedl až k vyčerpání volných zdrojů pracovních sil. Ty tam jsou doby, kdy podniky mohly čerpat ze zdánlivě nekonečných zdrojů, počítat především s ženami z domácností, pracovními silami ze zemědělství uvolněnými při socializaci vesnice, nebo pracovníky z tehdy průmyslově nerozvinutého Slovenska. Tehdy se dařily i velké migrační přesuny pracovníků z různých koutů republiky. Snahy některých organizací řešit i dnes růst výroby jen pomocí nových pracovních sil jsou beznadějným anachronismem.

Nesoulad mezi nabídkou a poptávkou v oblasti pracovních sil má řadu příčin. Objektivně zde působí nepříznivý populační vývoj. Ekonomická aktivita obyvatelstva České socialistické republiky je i z hlediska mezinárodního srovnání velmi vysoká. V roce 1970 dosáhla již krajní hranice — v úhrnu 62 procent, u žen 47,5 procenta. Hlavní příčina fiktivního nedostatku pracovních sil v současné době spatřujeme proto — při tak vysoké ekonomické aktivitě obyvatelstva — především v nízké efektivnosti využití pracovníků. Musíme se tedy urychleně a nekompromisně vypořádat se subjektivními příčinami tohoto stavu, zejména s nehospodárností při využívání pracovních sil, doprovázenou nízkou pracovní kázní a neuspokojivým uplatněním racionalizace — a to ve všech sférách národního hospodářství.

REGULAČNÍ OPATŘENÍ

K upevnění a upevnění principů plánovitého rozmísťování pracovních sil v národním hospodářství se v roce 1971 zavedl jednotný systém regulace vývoje zaměstnanosti a rozmísťování pracovních sil.

Regulační systém přinesl v minulém roce pozitivní výsledky. Zpřesnily se oblastní bilance pracovních sil, objektivizovaly se plánované přírůstky pracovníků. Zavedl se pořádek do přijímání pracovníků a usměrnila se zaměstnanost v oblasti drobného podnikání. Podařilo se zmírnit a zčásti již plně zastavit pokles počtu pracovníků v průmyslu, zvýšit zaměstnanost ve stavebnictví a zabezpečit řadu významných prioritních podniků a akcí dostatkem pracovních sil, zejména v uhelném průmyslu a při výstavbě tranzitního plynovodu.

Přes tyto pozitivní jevy se v roce 1971 nepodařilo dosáhnout souladu mezi záměry odvětvových článků řízení a reálnými zdroji pracovních sil. Stále trvá tak řady podniků i jejich řídicích orgánů na rozšiřování výjimek ze závaznosti limitů počtu pracovníků, potvrzovaných krajskými národními výbory, na zvyšování limitů a na povolávání náboru nad skutečné zdroje. Základní příčinou je koncepční nejasnost o rozvoji odvětví v jednotlivých oblastech z hlediska zdrojů pracovních sil a jejich racionálního využití a nízká účinnost opatření k úsporám pracovních sil.

Proto byl při schvalování platnosti regulačního systému na celé období páté pětiletky položen důraz na další prohloubení úrovně plánování a bilancování pracovních sil, na zvýšení odpovědnosti odvětvových orgánů a podniků za racionální využívání pracovních zdrojů a na účelnou redistribuci pracovníků podle potřeb rozvojových výrob.

Regulační systém přispěl k uklidnění nezdravých pohybů v pracovních silách, v oblasti, kde se působení krizového období let 1966—1969 projevilo tak výrazně negativně. V nadcházejících letech páté pětiletky budeme tento systém prohlubovat. Z únorového zasedání ÚV KSČ vyvozujeme v tomto směru tyto základní úkoly:

- dopracovat oblastní bilance pracovních sil a na jejich

základě sestavovat a postupně realizovat konkrétní programy k dosažení rovnováhy pracovních sil,

- zabezpečit, aby národní výbory a hospodářské organizace a orgány byly odpovědny za to, že rozmístění pracovních sil bude v souladu s celospolečenskými zájmy a potřebami,
- věnovat pozornost dlouhodobým programům reprodukce pracovních sil, jejich racionálnímu využití a rozvoji jejich kvalifikace.

Na plnění těchto úkolů musí spolupracovat řídicí orgány státní správy a hospodářského řízení; ale především je to věcí všech vedoucích hospodářských pracovníků — od ředitelů až po mistry.

EFEKTIVNĚ VYUŽÍVAT PRACOVNÍ FOND

Regulační systém je jen jedním z opatření, kterými se ovlivňuje situace v pracovních silách tak, aby příznivě působila na zvyšování efektivnosti národního hospodářství. Není to však zdaleka opatření výlučné, které by snad mohlo řešit všechny nahromaděné problémy v této oblasti. Zde musí působit komplex různých opatření, která se vzájemně doplňují a která je nutno podle potřeby uplatňovat rozdílně v jednotlivých odvětvích hospodářství i v některých oblastech státu.

Z těchto opatření je možno uvést alespoň některá:

- Všechny orgány a organizace na území České socialistické republiky musejí vycházet z toho, že zdroje pracovních sil pro nově budované kapacity lze získat pouze úsporami v dosavadních podnicích a organizacích. A to platí i pro ty kapacity, které se dokončí již v roce 1972. Bilance pracovních sil na území ČSR nemá zdroje pro extenzivní vývoj — to je neměnná realita pro celou pětiletku. Přesuny pracovních sil je přitom nutno provádět v prvé řadě uvnitř jednotlivých odvětví.
- S tím souvisí další podmínka zvyšování celkové efektivnosti naší ekonomiky, na kterou upozornilo také únorové zasedání ÚV KSČ. Je to likvidace provozoven, které pracují s vysokou spotřebou živé práce, materiálů a energie a jejichž výroba je proto z hlediska podniku i společnosti ztrátová. Likvidaci takových provozoven je třeba urychleně prosazovat zejména tam, kde to umožňuje přesun pracovních sil do provozoven s moderním, vysoce účinným zařízením.
- Činnost výrobních družstev a podniků místního hospodářství je nutno orientovat tak, aby se nezabývaly výrobou, která neúčelně odčerpává výrobu ve státních podnicích a odčerpává tak, často při nižší efektivnosti, pracovní síly ústředně řízeným podnikům.
- Významným zdrojem pro zvyšování efektivnosti výroby a zároveň také pro získání pracovních sil je plné využití fondu pracovní doby. Je všeobecně známo, že v některých odvětvích národního hospodářství již déle trvá stav relativně velmi nízkého využití fondu pracovní doby. Vede to k nedostatečnému využívání strojního zařízení, často moderního a nákladného, i k poměrně vysokým vlastním nákladům výroby. Jde o to, tento stav už jen neregistrovat, ale měnit.
- Únorové zasedání ÚV KSČ uložilo dopracovat a zpřesnit racionalizační programy a místo požadavků na nové pracovní síly obrátit pozornost na jejich racionální využití, na urychlení růstu produktivity práce a na úspory pracovního času. Součástí racionalizačních programů se proto musejí stát otázky racionálního využití pracovních sil. Vypracovávat rozsáhlé koncepce racionalizace výroby a požadovat k jejich realizaci nové pracovníky je v rozporu se současnými možnostmi a potřebami národního hospodářství.
- S nezbytným přesunem pracovních sil se počítá — a únorové zasedání ÚV KSČ tento záměr podpořilo — jen pro životně důležité potřeby hlavního města Prahy a pro Severočeský kraj. Organizovaný náběr pro jiné oblasti státu se bude týkat, jako dosud, jen prioritních podniků.

NOVÉ ZDROJE PRACOVNÍCH SIL

V páté pětiletce existují jen tři možné zdroje dalších pracovních sil: patnáctiletý dorost, občané se změněnou pracovní schopností a pracovníci, kteří dosáhnou věkovou hranici nároku na starobní důchod. Půjde o to využít tyto zdroje optimálně v celospolečenském zájmu.

Patnáctiletý dorost je v posledních letech — a tak tomu bude i v nadcházejícím období — jediným větším zdrojem pro reprodukci pracovních sil. Avšak i tyto zdroje jsou rok od roku nižší a nejnižšího počtu dosáhnou v letech 1974—1975.

Vzrůstající tendenci má počet patnáctiletého dorostu se změněnou pracovní schopností. V roce 1971 to bylo již přes 12 tisíc, tj. 7,6 % — a to není malý počet. Umísťování tohoto dorostu si vyžádá každoročně mnoho úsilí národních výborů, protože řada podniků se snaží získat jen zdravý dorost nebo ze spekulativních důvodů projevuje ochotu chlapce nebo dívku se změněnou pracovní schopností přijmout jen mimo plánovaný počet.

Tyto potíže se však neomezují jen na umísťování patnáctiletého dorostu, ale vůbec na pracovní uplatnění všech pracovníků se změněnou pracovní schopností. A to přesto, že právě tito občané představují reálný zdroj pracovníků, ze kterého mohou podniky čerpat. Počítáme proto s tím, že zaměstnanost občanů se změněnou pracovní schopností, která činí nyní 2,8 %, se během páté pětiletky zvýší na 4 % z celkového počtu ekonomicky činných občanů.

Bohatý zdroj pracovních sil mají podniky ve vlastních pracovnících, kteří dovršují věkovou hranici nároku na starobní důchod. Tento zdroj se však dosud plně nevyužívá, protože ne vždy a ve všech podnicích se vytvářejí dobré podmínky pro to, aby starší pracovníci neodcházeli ihned při dovršení šedesátého roku — ženy dokonce o mnoho let dříve — z trvalé pracovní aktivity. Pokud jde o platné předpisy, které upravují výplatu důchodu nebo jeho části při dalším zaměstnání, stanovily se ve vládním nařízení č. 2/1972 Sb. opravdu optimálně, zejména pro důchodce, kteří pracují ve výrobě a ve službách. Ne vždy a všude jsou pracovníci správně informováni o výhodných nárocích, které mohou získat dalším zaměstnáním. Této problematice budeme věnovat pozornost i při přestavbě důchodového zabezpečení, kde chceme zvýraznit ve výši důchodu pracovní zásluhy těch občanů, kteří déle po dovršení věkové hranice nároku na starobní důchod zůstanou v trvalém zaměstnání.

MZDY A ODMĚŇOVÁNÍ

Vývoj zaměstnanosti, pohyb a stabilizace pracovníků jsou výrazně ovlivňovány mzdovou politikou. Přesvědčila nás o tom nejlépe nedávná doba, kdy inflační vývoj mezd měl krajně nepříznivé důsledky na celou oblast zaměstnanosti. Živelné vymáhání mzdových požadavků, různých preferencí, hrubé porušování mzdových předpisů vedlo ke známému „obchodování" s pracovní silou, k přetahování pracovníků mezi organizacemi, projevilo se ve zvýšené fluktuaci a snížení pracovní kázně. Regulační opatření v oblasti řízení mzdové politiky, zejména uplatnění principu přímého řízení mezd plánem, a posílení mzdové kontroly ovlivnily příznivě výsledky v regulaci vývoje zaměstnanosti a rozmísťování pracovních sil.

Na dosažené výsledky naváže mzdová politika v dalších letech páté pětiletky. Zaměří se na odstranění všech prvků živelnosti a na plánovitou orientaci stimulačního působení mezd na podporu hlavních rozvojových záměrů plánu. Usnesení vlády České socialistické republiky č. 170 ze 14. 7. 1971, které vycházelo ze závěrů XIV. sjezdu strany o odměňování za práci, vytyčilo tyto základní cíle v oblasti mzdové politiky:

- upevnit jednotný systém státního řízení, plánování a kontroly mezd ve všech odvětvích a oblastech;
- prosadit plánovitost a proporcionálnost do vývoje mezd, zabránit živelnému prosazování dílčích skupinových zvýhodnění;
- zdokonalit praktickou aplikaci socialistické zásady odměňování podle množství, kvality a společenského významu práce, prosazovat mzdovou diferenciaci, výrazně znevýhodnit fluktuanty;
- dosáhnout souladu mezi materiálními a nemateriálními nástroji pracovní motivace, spojovat stimulační působení systému odměňování se všeobecným upevňováním pracovní disciplíny a se společenským a morálním oceněním pracovní iniciativy a aktivity.

Únorové zasedání ÚV KSČ zdůraznilo význam odměňování za vykonanou práci pro další zefektivnění všech sfér výroby. Uložilo dále posilovat závislost mezi vykonanou prací a výdělkem, lépe ocenit dobrou a kvalifikovanou práci a přísněji postihovat práci špatnou a nekvalitní. Zne-

vu podtrhlo význam a platnost zásady dodržovat mzdový vývoj v předstihu růstu produktivity práce před růstem průměrné mzdy.

Tyto úkoly se důsledně promítnou v přípravě racionalizace mzdových soustav — v zásadním opatření, jehož význam pro další vývoj mzdové politiky v páté i v šesté pětiletce je zcela mimořádný. Racionalizace mzdových soustav je podmíněna a nerozlučně spjata s racionalizací práce a představuje konkrétní realizaci záměrů XIV. sjezdu strany v oblasti odměňování za vykonanou práci. Jejím uplatněním postupně zdokonalíme mzdové soustavy, dále posílíme státní řízení mzdové politiky. Racionalizace mzdových soustav současně umožní vybudovat novou normativní základnu a do praxe zavést takové normy spotřeby času, které odpovídají úrovni techniky a organizace práce. Právě v květnu letošního roku začalo několik desítek závodů a podniků experimentálně ověřovat racionalizaci mzdových soustav. Po zhodnocení těchto experimentů rozhodnou vládní a stranické orgány v příštím roce o postupu při racionalizaci mzdových soustav v širším měřítku.

* * *

Únorové zasedání ÚV KSČ ukázalo, že máme všechny předpoklady, abychom úspěšně řešili problémy současného vývoje v ekonomické oblasti, abychom dosáhli hlavního cíle hospodářské politiky strany v nadcházejícím období — zajistit vyšší uspokojování potřeb obyvatelstva a upevnit životní jistoty lidu.

Novému stranickému a státnímu vedení se podařilo v poměrně krátké době konsolidovat poměry i v tak citlivé oblasti života společnosti, jako jsou pracovní síly a odměňování za práci. To nás zavazuje — ve všech odvětvích a na všech stupních řízení — abychom i v nadcházejícím období s kritickou náročností odstraňovali nedostatky, které působí negativně na další vývoj československé ekonomiky.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, č. 21/72, 26. května 1972, str. 3.

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, č. 21/72, 26. května 1972, str. 15.

NA VÝSTAVBĚ PLYNOVODU PRACUJE CELKEM 3385 pracovníků. Na liniové části js 1220 jich je nejvíce — 2044, na trase js 920 celkem 815 pracovníků. Kompresní stanici I (Velké Kapušany) buduje zatím 192 pracovníků, kompresní stanici V (Náměšť nad Oslavou) 99 pracovníků a kompresní stanici VI (Kouřim, okres Kolín) 193 pracovníků. Na výstavbě řídicího centra tranzitního plynovodu je 52 pracovníků.

Soudruhu tajemníku, od únorového zasedání ÚV KSČ již uplynulo několik týdnů. Není to však dlouhá doba. Jeho význam je především v perspektivnosti přijatých úkolů.

Ano. Usnesení únorového zasedání bude po delší období nedílnou součástí celé naší práce. Ústřední výbor v něm konkretizoval závěry XIV. sjezdu v oblasti hospodářské politiky s cílem formulovat jeho strategickou linii — zvyšování efektivnosti národního hospodářství — do konkrétního programu pro státní a hospodářské orgány a organizace, pro činnost stranických a společenských organizací, pro národní výbory a pro pracovní aktivitu v celé naší zemi.

Zdůrazňujeme-li naléhavost úkolů hospodářského rozvoje, podrobné, konkrétní rozvinutí jejich realizace a zaměřujeme-li pozornost strany na jejich plnění, neznamená to preferenci hospodářských otázek nad politickými. Neznamená to ani žádnou jednostrannost přístupu. Při formování a zabezpečování hospodářské politiky vychází strana z objektivní dialektické jednoty a souvislostí politiky a ekonomiky. Politika je

práce, jak ukazoval V. I. Lenin, koncentrované vyjádření ekonomiky.

Zasedání ukázalo hlavní zdroje a rezervy efektivnosti, kterými hospodářství disponuje, upozornilo na slabá místa. Jedním z nich je i problematika pracovních sil.

To je tak. V zásadě celý další růst materiální výroby je nutno krýt růstem produktivity práce. Dokonce s ohledem na perspektivní potřeby prodlužování mateřských dovolených, další zkracování pracovního času a tak dále, musí být růst produktivity rychlejší než růst výroby.

V těchto nových podmínkách by hospodářský rozvoj a růst životní úrovně nemohl pokračovat dřívějšími cestami a dřívější vysokou dynamikou.

Tempo růstu by se nevyhnutelně zpomalovalo, začala by postupně hrozit stagnace. To ovšem není možné s ohledem na revoluční charakter výrobních sil neustále se nacházejících ve vývoji.

Tedy nové „cesty" s daleko vyšší efektivností rozvoje. Co tu máš na mysli?

Skutečnost, že se objevují historicky nové, mohutné faktory růstu společenské produktivity práce a národohospodářské efektivnosti, pro něž dosavadní vývoj vytvořil příznivé podmínky. Dřívější růst výroby, produktivity práce a životní úrovně umožnil totiž rychle zvýšit počty vysoce kvalifikovaných odborníků, zformovat relativně silnou vědeckovýzkumnou základnu, vybavit předvýrobní etapy inženýrskými kádry, ale také připravit nové „výboje" vědy a jejich rychlou praktickou realizaci. Urychluje se tak technický pokrok, věda se stává bezprostřední výrobní silou. V základech se mění jejich role a kapacita, nastává etapa vědeckotechnické revoluce.

Aniž si to mnohdy uvědomujeme, začíná rozsáhlá internacionalizace výrobních sil, nastupuje mezinárodní socialistická ekonomická integrace umožňující mimo jiné další rychlou expanzi nové vysoce výkonné techniky, pro jejíž účelné využití jsou rámce národních ekonomik většinou úzké. Zároveň roste i tvůrčí iniciativa lidí a pozitivní vliv „subjektivního faktoru" ve výrobě. Rychle se rozvíjejí metody a materiální prostředky plánovité organizace a řízení výroby, práce, hospodářského rozvoje. Dialektika hospodářského rozvoje tak mění jeho některé podmínky, tendence a proporce.

Co to ale všechno znamená?

To znamená, že se stále více uplatňují nové faktory ekonomického rozvoje, že široký a zrychlující se tok technických a technologických inovací se prosazuje v celé mikrostruktuře výroby, v mezioděvětvových inovacích vyššího řádu spojených se strukturálními přeměnami na základě velkých vědeckotechnických objevů.

To ovšem vyvolává řadu změn.

Jistě. Předně průmysl, možno říci celá výrobní sféra, zajišťuje svůj další rozvoj bez přírůstku zaměstnanosti a pouze na základě růstu produktivity práce. Využití nově budovaných výrobních kapacit nemůže již být zabezpečováno především novými pracovními silami, přicházejícími z „vně" průmyslu — průmysl musí tyto kapacity dotovat v zásadě z úspor vlastních pracovních sil.

Za druhé — místo dříve převažujícího investičně náročného technického pokroku se ve spojení se strukturálními změnami a rozvojem nových progresivních oborů začíná stále více uplatňovat neutrální a úsporný typ technického pokroku, kdy produktivita práce roste stejně nebo rychleji než vybavenost práce základními fondy.

Za třetí — prosazují se takové technické a technologické varianty, které přinášejí relativní snížení měrné spotřeby surovin a materiálů na jednotku produkce — polovodičová technika a elektronika, přesné lití, tváření atd. Dokonce začíná nástup takové techniky, která materiálovou spotřebu snižuje na minimum — např. atomová energie.

Za čtvrté — pro rozvoj průmyslu se stává typickým rychlé vyřazování a obnova i modernizace strojního parku; roste význam subjektivních faktorů, iniciativy lidí a vysoce vyvinuté organizace a metod řízení výroby a ekonomického rozvoje.

Naše hospodářství je však stále spjato s „extenzitou", a to nejen ve výrobní základně a strukturách, ale i v myšlení lidí. Co je toho příčinou?

Především je to způsobeno často neodpovídající úrovní technicko-organizátorské práce, někdy i nízkou kvalifikací, setrvačností v přístupech k řešení hospodářských problémů, které ve své vzájemné spojitosti a podmíněnosti jsou velmi složité. Dále tím, že způsob hospodářského řízení dosud dostatečně nevede k tomu, jak odhalovat rezervy a uplatňovat intenzívní vývojové prvky.

Působí též subjektivní přístupy, prosazují se lokální a skupinové zájmy a projevuje se i neuspokojivá úroveň ideologické práce. Všechny tyto jevy musíme nyní v naší hospodářské i politické praxi překonat.

Existující ekonomický potenciál s možnostmi techniky a integrace dává ovšem při současných politických podmínkách všechny nezbytné předpoklady úspěšně uskutečnit přijaté úkoly.

Beze sporu. Bude však třeba respektovat, že naše ekonomika představuje značně vyspělý celek s velkou členitostí, s rozsáhlými kontakty s našimi partnery v zemích RVHP. Proto musíme souběžně řešit množství otázek:

- energicky odstraňovat některé nepořádky v organizaci a disciplíně;
- zvyšovat úroveň řízení, promyšleně je racionalizovat;
- současně důsledně uplatňovat novou techniku;
- rychle rozšiřovat kooperaci a specializaci s partnery v socialistických zemích atd.

Kurs efektivnosti představuje totiž všestranný a mimořádně náročný proces a jeho součástí, jak zdůraznil ústřední výbor, je důsledná mobilizace všech těch rezerv, které máme po ruce.

To předpokládá využít bez váhání všech zdrojů a rezerv.

Půjde konkrétně o to, více využívat fondu pracovní doby a růstu produktivity práce, lépe využívat výrobních základních fondů, snižovat materiálové spotřeby, zvyšovat technickou úroveň a kvalitu výroby, rychleji uskutečňovat integrační kroky, zdokonalovat organizaci výroby a práce, uplatňovat racionalizaci, upevňovat kázeň a odpovědnost v nejširším slova smyslu, rozšiřovat účast pracujících na řízení a rozvoji jejich aktivity a iniciativy.

Co z toho konkrétně vyplývá?

Například ta skutečnost, že z celkového počtu více než 14 milionů obyvatel ČSSR přes 7 miliónů osob pracuje, „napovídá" na jednu z nejvyšších pracovních aktivit v celosvětovém měřítku a na závěr, že máme dostatečný počet pracovníků, kteří jsou schopni zvládnout náročné úkoly 5. pětiletky. Musíme však sjednotit úsilí, bojovat proti nesprávným názorům a užité psychóze o „katastrofálním nedostatku" pracovních sil. Taková ideologie by totiž mohla měřit snahu o vysokou efektivnost a racionalitu výrobního procesu, oslabovat úsilí o další růst produktivity práce a výkonnosti. Místo toho je nutně učinit vše k plnému, efektivnímu využití těchto pracovních sil. Východiskem bude znásobit kroky na všestranném racionalizaci, modernizaci, rekonstrukci a renovaci výrobního zařízení, a to někde i za cenu nezbytných zásahů do plánů investiční výstavby, vyřazování zastaralých provozů.

S tím souvisí zřejmě i problematika tak zvaných neefektivních výrob.

Jejich likvidace má v průmyslu v posledních pěti letech klesající tendenci. Jestliže v roce 1966 bylo likvidováno přes 200 nevyhovujících provozoven, a to bylo velmi málo, snížil se v roce 1970 rozsah likvidace na 31 provozoven, ve kterých pracovalo méně než 400 pracovníků. To svědčí o tom, že odpovědné stupně řízení jsou při realizaci strukturálních změn váhavé, že často převládají úzce resortní a místní zájmy před celospolečenskými potřebami. Proto musíme požadovat konkrétní projekty a režimy, jak zajišťovat rozvojové a nosné programy, včetně toho, jak omezovat neperspektivní výroby. Chceme k těmto věcem přistupovat promyšleně a citlivě, protože si dobře uvědomujeme, že každá změna výrobního programu je náročná na technicko organizační přípravu, kvalifikaci lidí apod.

A výrobní fondy?

K zásadnímu obratu musí dojít i ve využívání výrobních fondů. Jde nám o výraznější orientaci na strojní investice, rychleji uplatňovat výsledky rozvoje v praxi, o to, aby rozsah a [illegible] ření investiční výstavby byly přísně v ladu s potřebami strukturálních změn a zdroji pracovních sil.

V období od roku 1960 do roku 1970 vzrostla vybavenost pracovníků ve výrobě základními fondy o 67,9 %. Účinnost základních prostředků — daná národním důchodem připadajícím na jednu korunu výrobních základních prostředků — za uplynulých deset let poklesla o 4 %, jestliže rok 1961 považujeme za 100 %.

Víme, že základní výrobní fondy nejsou dostatečně využívány. Máme řadu moderních závodů — nově postavených nebo rekonstruovaných — s vysoce moderní technickou vybaveností, ve kterých se nedosahuje ani průměrné celostátní směnnosti.

Obdobné je využití strojních pracovních míst při porovnání odpracovaných hodin na strojních místech s maximálním časovým fondem pro dvousměnný provoz.

Na začátku jsme hovořili o využívání pracovní doby.

Zde také máme velké rezervy. Půjde nám o lepší využití fondu pracovní doby. Provedené průzkumy totiž potvrdily, že se v první dekádě plní v řadě závodů plánované úkoly na 10—15 %, ve druhé dekádě na 30 % a ve třetí dekádě na 65—70 %. Snímky pracovního dne ukázaly, že ztráty pracovního času dosahují v průmyslu až 20—25 % a ve stavebnictví až 30—35 %. To vše svědčí o tom, že organizátorská a řídicí práce není na odpovídající úrovni, že byly narušeny odběratelsko-dodavatelské vztahy a že zbytečné poruchy ve výrobě a nepořádky na pracovištích jsou zdrojem ztrát které pak často nahrazujeme vysokou přesčasovostí, mimořádnými směnami a štafmovánim ke konci období. Východisko musíme hledat nejen ve zvýšení odpovědnosti dodavatelů a plynulosti materiálně technického zásobování, ale i ve vyšších nárocích na úroveň vnitropodnikového plánování, organizaci výroby a práce.

A závěrem bych chtěl připomenout ještě jednu myšlenku.

Všechny tyto časté chronické nedostatky, s nimiž se my všichni při své práci setkáváme, je nutno energicky překonat. Tím spíše, že na řadě úseků vyrábíme produkci špičkové technické úrovně a vysoké kvality. Zejména jde o obráběcí stroje a automatické linky, mnohé typy textilních strojů, zdravotnické techniky, polygrafické stroje a jiné.

Náš cíl je jasný. Proto ústřední výbor zdůraznil především nutnost využít možností, které při důsledném uplatňování poskytuje existující soustava řízení a organizační struktura hospodářství; proto také uložil:

zvýšit úlohu a zdokonalit plánování jak ve vertikálních, tak horizontálních vazbách, prohloubit jednotu státního i podnikových plánů v kvantitativních, ale zejména kvalitativních ukazatelích;

zvýšit úroveň a účinnost přímého řízení po celé řídicí ose, od ministerstev až po podniky, jehož základním obsahem musí být konkrétní organizátorská práce při zajišťování úkolů plánu.

Jako základní předpoklad k tomu stanovil ústřední výbor posílit vedoucí roli strany v ekonomice, aby na všech stupních stranického řízení metody stranické práce — a to v celém svém komplexu politicko-organizační, ideově výchovné, kádrové, poznávací a kontrolní činnosti — odpovídaly náročnosti etapy, do níž vstupujeme.

Děkuji Ti za rozhovor

Otázky kladl JAROSLAV KOJZAR

TRIBUNA, č. 21/72, 24. května 1972, str. 1. a 3.

Pomoc ČSSR indickému hospodářství

V průběhu posledních dvou desetiletí prošla Indie významným procesem, který přinesl zemi obrovské změny, zejména v oblastech národního hospodářství. Na rozdíl od většiny rozvojových zemí byly v Indii vybudovány základy důležitých průmyslových odvětví a vytvořeny podmínky pro výstavbu některých rozsáhlých projektů, přesahujících svým významem požadavky a možnosti místního trhu.

Realizace rozsáhlých plánů výstavby indického hospodářství vyžaduje značné dodávky strojů, strojního zařízení, technickou, a zejména finanční pomoc. Na hospodářské a technické pomoci, hlavně při výstavbě důležitých průmyslových odvětví, se v nemalé míře podílí Československo. Vzájemné čs.-indické obchodní styky mají dlouholetou tradici. Československo vybudovalo v Indii řadu průmyslových závodů, jako cukrovarů, závodů keramických, textilních, obuvnických, gumárenských a dalších.

K podstatnému rozšíření obchodních a hospodářských styků mezi oběma zeměmi došlo koncem padesátých let. V roce 1958 byl podepsán jeden z nejvýznamnějších kontraktů, a to na dodávku zařízení a technické pomoci pro výstavbu první a druhé etapy závodu strojírenské metalurgie v Ránči.

O rok později byla mezi vládami obou zemí uzavřena první dohoda o hospodářské spolupráci při výstavbě některých průmyslových závodů v Indii, kterou Československo poskytlo Indii projekční a technickou pomoc a dlouhodobý úvěr na dodávky zařízení. V roce 1964 byla uzavřena druhá dohoda o hospodářské spolupráci. Objem těchto obou dohod představuje částku zhruba 135 miliónů dolarů na osmi a dvanáctiletý úvěr. Závody budované, anebo předpokládané k výstavbě v rámci těchto dohod jsou důležitými projekty indického průmyslu. Rozsah čs. dodávek zařízení a technické pomoci zajišťuje dlouholeté obchodní a hospodářské svazky mezi oběma zeměmi. Placení probíhá v clearingu a vyprodukované prostředky jsou používány na nákupy indického zboží.

Význam závodů budovaných v Indii s čs. pomocí dokumentuje jejich stručná charakteristika:

ZÁVOD STROJÍRENSKÉ METALURGIE V RÁNČI (STÁT BIHÁR)

Závod je základem k vybudování těžkého strojírenství v Indii. Bude zajišťovat dodávky odlitků a výkovků nejen pro závody na výrobu těžkých obráběcích strojů a těžkých stavebních strojů v Ránči, ale i pro další odvětví indického průmyslu. Bude schopen pokrýt ve velkém rozsahu požadavky indického těžkého průmyslu.

V konečné fázi výroby bude dosaženo v odlitcích šedé litiny roční kapacity 39 200 tun o maximální váze odlitků 100 tun. Kapacita oceli bude 145 000 t/rok a nejvyšší váha odlitků 125 tun. Kovárny budou mít kapacitu 69 700 tun ročně při nejtěžším výkovku do 100 tun.

Hlavním dodavatelem se stal v roce 1958 československý závod Škoda Plzeň, který vyhrál v konkurenci 14 světových firem konkurs vypsaný indickou vládou. Kromě plzeňských závodů Škoda se významnou měrou podílely na dodávkách závody Škoda Klatovy, které do Indie dodaly cca 150 různých druhů pecí, Škoda Ostrov — úpravna písku, Závody Vítězného února Hradec Králové dodaly největší generátorovou stanici v Indii, ČKD Praha kromě jiného lokomotivy, kompresory, Uničovské strojírny jeřáby, EZ Praha zavedly elektrické zařízení, a další drobnější dodávky provedly VŽKG Ostrava, Potrubí Praha aj. Čs. závody dodaly celkem 95 % potřebného zařízení a o zbývajících 5 % se rozdělily firmy z SSSR, NSR, Itálie, Anglie, Francie, Japonska a Rakouska.

Již v roce 1963 byla zahájena výroba v modelárně a trubkárně, o rok později byla zahájena výroba ve slévárně neželezných kovů a v květnu 1965 byl spuštěn provoz kyslíkárny. Koncem v červnu 1966 byl zahájen provoz ve slévárně šedé litiny a krátce na to zahájila výrobu i kovárna a slévárna oceli.

Ve třetí etapě závodu jsou rozšiřovány kapacity slévárny šedé litiny a kovárny. Koncem roku 1971 byl instalován těžký kovací lis o tlaku 6460 tun. Výstavba závodu má být ukončena letos.

Mimo dodávky strojů a zařízení byli a budou i nadále do Indie vysíláni čs. experti, kteří poskytují poradenskou činnost při výstavbě závodu, montážích strojů a uvádění zařízení do provozu. V době nejvyššího tempa výstavby bylo přítomno v Ránči asi 280 čs. expertů.

ZÁVOD NA VÝROBU TĚŽKÝCH OBRÁBĚCÍCH STROJŮ V RÁNČI

Závod je vybudován na základě projektu vypracovaného čs. Státním ústavem pro projektování strojírenských závodů Kovoprojekta, Brno. Na dodávkách strojů a zařízení a na poskytování technické pomoci se podílí závod pro kompletování strojírenských závodů INPRO, Praha, který je současně hlavním dodavatelem a dále závody Škoda Plzeň a továrny na výrobu obráběcích strojů — Kovosvit Sezimovo Ústí, TOS Kuřim, TOS Gottwaldov, TOS Holoubkov aj.

Závod je specializován na výrobu těžkých obráběcích strojů třískových. Budování závodu se uskutečňuje ve dvou nezávislých etapách. V I. etapě má výroba dosáhnout kapacity 10 000 tun hotových výrobků ročně, ve II. etapě má být výroba zdvojnásobena.

Skladba výrobního programu byla stanovena na základě průměrné potřeby obráběcích strojů ve strojírenských závodech. Podle něho v I. etapě výstavby se postupně zavádí výroba 22 typů obráběcích strojů. Jsou to různé typy radiálních vrtaček, dvoustojanových hoblovek, hrotových soustruhů, horizontálních vyvrtávaček, karuselů, portálových frézek a hrotových brusek. Výrobní program II. etapy bude obsahovat další druhy konstrukčně a výrobně složitějších obráběcích strojů.

ZÁVOD NA VÝROBU OBRÁBĚCÍCH STROJŮ AJMER (VE STÁTĚ RÁDŽASTÁN)

Závod je menšího rozsahu a zaměřuje se na výrobu brusek BN 1020, BPV 300 a BKÚ 50. Hlavním československým dodavatelem je národní podnik INPRO Praha.

Dosavadní čs. účast spočívala v dodávce projektu, strojů, zařízení a příslušenství, montážního nářadí, komunálního nářadí, poskytnutí technické pomoci při montáži a při zavádění výroby, dodávky komponentů pro I. fázi výroby.

Při II. fázi výroby závod spolupracuje s NDR při výrobě brusky typu SI namísto námi nabídnutých brusek BDA 12, 25, 50, dále BBC, BBJ 6 a BB10.

ZÁVOD NA VÝROBU TĚŽKÉHO ENERGETICKÉHO ZAŘÍZENÍ HAJDARÁBÁD VE STÁTĚ ÁNDHRAPRADĚŠ

Závod je součástí koncernu na výrobu energetického zařízení, který kromě v Hajdarábádu má další závod v Hardváru (se sovětskou pomocí), který vyrábí velké jednotky turbosoustrojí, vodní turbíny a generátory a stroje na stejnosměrný a střídavý proud, dále závod v Tiruččírappalli na kotle, běhounový také s čs. pomocí. Kromě toho do koncernu dříve patřil i závod v Bhópálu (anglická spolupráce) na výrobu velkých turbosoustrojí, vodních turbín, generátorů a dráhových motorů.

Výstavba závodu v Hajdarábádu byla zahájena v roce 1964, první objekty zahájily výrobu v roce 1965 a poslední v roce 1967. Závod vyrábí podle projektu parní turbíny, turboalternátory včetně budičů a čerpadla pro energetické účely podle dokumentace Škoda Plzeň a Sigma Lutín. Později byl výrobní program rozšířen o průmyslové turbíny podle dokumentace První brněnské, alternátory podle Škoda Plzeň a ČKD Praha a turbobudychadla podle ČKD Praha.

Plánovaná výroba turbosoustrojí podle projektu má být ročně cca 900 megawattů v jednotkách 60 a 110 MW a k tomu potřebná čerpadla. Výroba čerpadel má krýt i potřebu závodů v Hardváru a Bhópálu. V konečné fázi se počítá s dalším rozšířením kapacit o výrobu turbogenerátorů 200 až 500 MW.

Závod v Hajdarábádu již vyrobil 6 turbosoustrojí 60 MW, z nichž jedno je v provozu v elektrárně Ennore u Madrásu od jara 1970 a další dvě jsou před uvedením do provozu. První 110MW turbína a generátor byly zkoušeny v závodě během roku 1970 a první soustrojí tohoto výkonu je připravováno k uvedení do provozu. Z ČSSR budou dodávány komponenty s čím dále menším podílem na kompletní jednotce.

Závod je v plném provozu, ale kapacita je využívána zatím na cca 50 procent. Výrobní program vytváří perspektivu nejen pro indickou energetiku, ale i pro možnosti vývozu, zejména na asijské trhy.

ZÁVOD NA VÝROBU KOTLŮ V TIRUČČIRÁPPALLI (VE STÁTĚ TAMILNÁDU)

Budování závodu na výrobu vysokotlakých kotlů a armatur v Indii bylo zahájeno na základě zpracované investiční studie generálním projektantem Kovoprojektou Brno.

Prozatím byla uskutečněna první etapa výstavby závodu s předpokládaným směrným programem na výrobu vysokotlakých kotlů (hrubá výroba zboží cca 29 000 t/rok) a armatur (hrubá výroba asi 2300 t/rok).

Postupné zavádění výroby v závodě bylo realizováno na základě dodávky konstrukční a technologické dokumentace jak pro výrobu armatur, tak zejména pro výrobu kotelních zařízení až do maximálních parametrů pro energetické bloky o výkonu 110 MW.

Za prvé 4 léta byl projektem předpokládaný objem výroby překročen o 13 162 tuny. Závod je rentabilní již od druhého roku zavedení výroby, objem výroby kotelního zařízení má stále vzestupnou tendenci. V zakázkové náplni má závod zajištěnu náplň dopředu na 2 roky a významným úspěchem jsou první exportní kontrakty, které se podařilo získat pro elektrárnu Port Dixó v Mulajsku.

Podle stávajícího výhledu další spolupráce s tímto závodem bude spočívat v dodávkách komponentů a širokého sortimentu náhradních dílů pro dodané strojní zařízení závodu.

ZÁVOD NA VÝROBU CHEMICKÝCH ZAŘÍZENÍ A TLAKOVÝCH NÁDOB VÍSAKHÁPATNAM (VE STÁTĚ ÁNDHRAPRADĚŠ)

Čs. podíl na výstavbě sestával z dodávky technologického projektu (Kovoprojekta Brno), strojů a zařízení, vzorové dokumentace výkresové a technologické. Kromě toho byla poskytnuta technická pomoc při montáži a uvádění do provozu. Hlavním dodavatelem je organizace INPRO Praha za účasti výrobních závodů Škoda Plzeň, Žďár n. S., ČKD Blansko a jiných podniků TST, které dodaly obráběcí stroje a jiné zařízení.

Montáž probíhá od května 1969 a výroba byla zahájena v témže roce v rozestavěném závodě.

ÚSTAV OBRÁBĚCÍCH STROJŮ BÉNGALÚR (VE STÁTĚ MAISÚR)

Ústav je důležitou součástí technické pomoci, kterou ČSSR poskytuje Indii. Je darem československé vlády vládě Indie. Hodnota daru představovala částku cca 1,25 miliónu dol. Ústav byl vybudován jako doplněk ke čtyřem závodům dodávaným do Indie v rámci I. ekonomické dohody.

Postupně se v tomto ústavu mimo další významné činnosti přechází ke konstrukci nových strojů na základě dodávek dokumentace, výzkumných zpráv a zkušeností expertů. Řada indických expertů byla zaškolena v ČSSR. V ústavu pracuje stálo několik čs. odborníků.

ELEKTRÁRNA ENNORE U MADRÁSU (STÁT TAMILNÁDU)

V rámci druhé ekonomické dohody buduje ČSSR v Indii parní elektrárnu. Dvě 60MW jednotky pro tento projekt jsou dodávány již ze závodů na výrobu těžkých energetických zařízení v Hajdarábádu (budovaným s čs. pomocí) a dvě 110MW jednotky jsou kompletně dodávány z ČSSR. Projekt je ve výstavbě, do provozu byl v loňském roce uveden blok č. 1 — 60 MW.

Počátkem roku uzavřel podnik zahraničního obchodu Technoexport kontrakt na projekt, dodávku zařízení a technickou pomoc při montáži a uvádění do provozu 4 kyslíkáren a 4 dusíkových vypírek pro závody na výrobu umělých hnojiv v Tálčéru a Ramagundámu v hodnotě téměř 20 miliónů dolarů, včetně náhradních dílů.

Kromě kyslíkáren a dusíkových vypírek zahrnuje čs. dodávka ještě speciální výměníky pro sekci Rectisol. Z celkového bloku dodává ČSSR jen tzv. bloky hlubokého chladu, ostatní aparáty vně těchto bloků bude vyrábět indická strana podle naší dokumentace.

V minulém roce byla také podepsána významná dohoda o spolupráci při výrobě čs. traktorů v Indii.

Výrobní spolupráce předpokládá v počáteční etapě dodávky traktorů rozložených, později dodávky komponentů a během pěti až šesti let přechod na úplnou domácí výrobu o kapacitě cca 10 000 traktorů kategorie 2511 a 5511. Předpokládá se, že by v tomto období činily dodávky z ČSSR ročně v průměru 5000 traktorů (bereme-li v úvahu snižující se podíl komponentů a zvyšující se počet jednotek). V současné době vývoz traktorů kompletních i rozložených tvoří nejdůležitější část čs. vývozu do Indie.

— x — x —

Výstavba uvedených průmyslových závodů v Indii je nesporně úspěchem československého strojírenství. Je důležitým přínosem pro industrializaci Indie a současně základem pro dlouhodobou hospodářskou a obchodní spolupráci mezi oběma zeměmi.

Další možnosti uplatnění čs. strojírenských výrobků a technické pomoci budou právě v oblasti potřeb a dalšího vývoje budovaných průmyslových závodů. Po řadu let bude mít ČSSR možnost dodávat náhradní díly k zařízení a komponenty výrobků zavedených podle čs. dokumentace. Důležitá bude účast na dalších výrobních programech vybudovaných závodů. V této souvislosti je třeba vzít v úvahu, že náročnost indického partnera na zařízení a na úroveň předpokládaného výrobku roste.

Svůj význam bude mít nadále technická pomoc, a to jak personální, tak i prodej dokumentace. V současné době při dokončování výstavby uvedených závodů a při provozu některých z nich pracuje v Indii stále přes 200 čs. expertů.

Nové investiční záměry Indie se soustřeďují na budování metalurgie, chemického a petrochemického průmyslu, dále na ta průmyslová odvětví, která napomáhají rozvoji zemědělské výroby, jako výrobu umělých hnojiv, traktorů apod. Ve výrobě zařízení pro výstavbu metalurgických závodů je Indie dnes v převážné míře soběstačná. Indickým ocelárnám bude mít ČSSR možnost v nejbližších letech dodávat několik desítek posunovacích lokomotiv. Dobré možnosti se jeví v účasti na budování závodů na výrobu umělých hnojiv. První rozsáhlý kontrakt byl již uzavřen.

Rozsah čs. vývozu je s ohledem na clearingový platební styk podmíněn dovozními možnostmi z Indie. V zájmu Indie není pouze setrvávat na vývozu tradičních surovin a polotovarů, ale s rostoucí průmyslovou výrobou bude stále více prosazovat změnu struktury svých vývozů ve prospěch zejména strojírenských výrobků. V tomto směru by měla sehrát svou úlohu mj. kooperace se závody vybudovanými v Indii s čs. pomocí, která by vytvořila možnosti odběru indických výrobků a současně vyššího využití výrobních kapacit indických závodů.

VYŠŠÍ ÚROVEŇ KÁDROVÉ PRÁCE

Závěry XIV. sjezdu strany jsou náročným programem všestranného rozvoje naší socialistické společnosti. Abychom tento program splnili, potřebujeme zvýšit úroveň řídicí a organizátorské práce na všech úsecích. Sjezd také zdůraznil, že další rozvoj socialistické společnosti a splnění všech úkolů jsou závislé na správné kádrové práci. Vždyť »o úspěchu politická linie strany rozhoduje správný výběr, dobrá příprava a účelné rozmístění kádrů, tedy kádrová práce«, říká se ve sjezdových závěrech. Sjezd proto také jako jeden ze svých závěrů přijal usnesení předsednictva ÚV KSČ ke kádrová a personální práci z 6. listopadu 1970.

Kádry jsou nejdůležitější silou stranického a státního vedení. Na jejich správném výběru a rozmisťování, organizátorských schopnostech a politické vyspělosti ve velké míře závisí úspěch každé práce, splnění každého úkolu a konečkonců i uskutečňování politiky strany.

Únorové plenární zasedání ústředního výboru znovu zdůraznilo význam kádrové práce pro zabezpečení náročných úkolů v ekonomické oblasti.

Ve zprávě předsednictva ÚV KSČ, přednesené soudruhem Husákem se říká: »Ke kádrové práci nutno přistupovat s vědomím, že sjezdová linie bude zabezpečena jen tehdy, jestliže dokážeme rozmístit kádry tak, aby byly zárukou jejího splnění.«

Pro to, aby úkoly byly splněny, je rozhodujícím požadavkem obsadit vedoucí funkce ve všech oblastech společenského života a na všech stupních řízení, kvalifikovanými lidmi, kterým jde o další rozvoj socialistické společnosti.

Máme dostatek schopných lidí

Dosavadní zkušenosti ukazují, že usnesení z listopadu 1970 přišlo včas a pozitivně ovlivnilo výběr a rozmisťování kádrů. Podařilo se zvládnout velký pohyb kádrů, který nastal po roce 1968. Zkvalitnilo se složení stranických orgánů. Byli v podstatě vyměněni ti, kteří v uplynulém období politicky zklamali ve vedoucích funkcích. Volby do zastupitelských sborů úspěšně zakončily rozsáhlé kádrové změny, nutné v procesu politické konsolidace.

Život zavrhl vyvrátil nesprávná a vymyšlená tvrzení, šířená pravicí, že je nedostatek schopných kádrů náhradou za ty, kteří politicky zklamali v uplynulém období. Dosažené úspěchy v politické konsolidaci i plnění výrobních úkolů jsou dostatečně prokazatelné. Vezmeme-li v úvahu, že téměř v každé druhé funkci pracuje nový člověk, svědčí to o tom, že máme dostatek schopných, politicky i odborně vyspělých pracovníků, kteří chtějí dát své síly pro socialistickou výstavbu.

Pravice mnoho hovořila o dělnické politice. Byla to však demagogie, která měla zastřít její pravý úmysl a snahu o ovládnutí vedoucích funkcí ve straně a společnosti, neboť zastoupení dělníků ve funkcích mělo stále klesající tendenci.

Jinak je tomu v současné době. Usnesení předsednictva ÚV KSČ ke kádrové a personální práci zdůraznilo nutnost zlepšovat sociální složení orgánů, aby do funkcí přicházeli více dělníci, mladí lidé a ženy.

Tento požadavek se také v kádrové práci plní. Nerozcházejí se tak slova s činy. Díky zvýšenému úsilí krajských a okresních výborů strany se podařilo podstatně zlepšit sociální složení stranických orgánů. Zvýšil se počet dělníků v okresních výborech strany z 21,3 % v roce 1966 na 29,3 % v roce 1971. Rovněž počet žen je vyšší.

Usnesení předsednictva ÚV KSČ položilo základ pro cílevědomou a úspěšnou práci s kádry. Jeho uplatňováním se zvyšuje perspektivnost a koncepčnost v této oblasti. Více pozornosti se také věnuje zvyšování kvalifikace pracovníků, která vytváří předpoklady pro jejich úspěšnou práci ve funkcích.

Znamená to ale, že se dělá kádrová práce zcela bezchybně?

Znát ty, které řídím

V kádrové práci se projevují ještě některé nedostatky. Při výběru do funkcí, zejména na hospodářském úseku, se mnohdy nedoceňuje politická vyspělost pracovníků a požadavek na kvalifikaci se zužuje na odborné znalosti. Proto dosud v některých řídicích funkcích pracují lidé, kteří v uplynulém období politicky zklamali a zastávali protisocialistické názory. To je samozřejmě nesprávné, neboť ve vedoucích místech mohou pracovat jen lidé, kteří se plně politicky angažují pro socialistickou výstavbu.

V současné době je politická angažovanost vedoucích pracovníků nesmírně důležitá. Rozvíjí se široké úsilí za splnění úkolů XIV. sjezdu, za další výstavbu socialistické společnosti, zejména za splnění ekonomických úkolů. V ekonomické oblasti se vytvářejí předpoklady pro lepší uspokojování hmotných potřeb lidí. Rozvoj národního hospodářství vyžaduje přijímat také rozhodná opatření. Vedoucí pracovníci musí smysl těchto opatření vysvětlovat pracujícím, aby je správně pochopili. To však vyžaduje, aby tito pracovníci byli uvědomělými a věci dělnické třídy oddanými bojovníky, kteří pevně stojí na pozicích marxismu-leninismu, a jsou také příkladem v plnění úkolů.

V některých orgánech vedoucí pracovníci zužují kádrovou práci jen na rozmisťování

lidí do funkcí. Opomíjejí jejich pravidelné hodnocení, péči o zvyšování jejich kvalifikace, výběr a přípravu kádrových rezerv zá ty, kteří budou z funkcí odcházet.

Mnozí vedoucí pracovníci nevěnují dostatečnou pozornost a péči mladým, talentovaným lidem. Nevytvářejí příznivé podmínky pro správnou obměnu kádrů, která musí řešit generační problém, zajistit spojování zkušeností starších pracovníků s elánem mladých a tak zabezpečovat návaznost a plynulost činnosti orgánu nebo organizace. Často se také správně nechápe místo a úloha kádrových odborů a útvarů pro kádrovou a personální práci.

Jsou naprosto mylné a nesprávné představy řídících pracovníků, že se vznikem kádrových odborů a útvarů přestávají odpovídat za kádrovou práci.

Každý vedoucí pracovník je plně odpovědný za kádrovou práci. On musí dělat kádrová rozhodnutí při organizaci plnění úkolů na úseku, který řídí. Úspěšně uskutečňovat kádrovou práci však může jen za předpokladu, že bude mít hluboké poznatky o lidech, které řídí. To vyžaduje, aby pracovníky poznával v činnosti, hodnotil, kriticky jim ukazoval jejich nedostatky, ale také oceňoval i jejich pracovní úspěchy.

Dodržovat kritéria hodnocení

V lednu letošního roku schválilo předsednictvo ústředního výboru strany Zásady provádění komplexního hodnocení kádrů. Tyto zásady byly přijaty proto, aby se odstranily dosavadní nedostatky v tomto hodnocení. Aby nebyly používány různé nesprávné systémy bodování, ale docenil se správně význam politicko-morálních kvalit lidí, hodnotily se dosažené výsledky, určila odpovědnost vedoucího pracovníka za průběh hodnocení apod.

Zásady stanoví jasně kritéria hodnocení. Tato kritéria potvrdilo také únorové plenární zasedání ÚV KSČ, které zdůraznilo, že měřítkem pro hodnocení kádrů »je pochopení a důsledné plnění linie XIV. sjezdu KSČ na svěřeném úseku. Kádry budeme posuzovat především podle toho, jakých konkrétních výsledků dosahují při uskutečňování politiky strany, jak prosazují a plní sjezdové usnesení.«

Dosavadní zkušenosti z hodnocení řídících pracovníků svědčí o značné formálnosti. V mnohých případech se hodnotí po staru, jako by vůbec žádná kritéria neexistovala. V hodnocení převažuje minulost a méně se hodnotí lidé za období od předešlého hodnocení, které bylo děláno v roce 1969 nebo 1970. Podle dosavadních hodnocení jsou všichni vedoucí pracovníci andělé. Mají jen samé kladné stránky a zápory se v hodnoceních téměř nevyskytují. Chybí také stanovení závěrů přijatých na základě hodnocení.

Taková hodnocení nemohou splnit svůj cíl. Vždyť jde o to, ukázat hodnocenému jeho klady a zápory, pomoci mu při odstranění nedostatků, které má ve výkonu řídící funkce i ve svém charakteru apod. Jde o to, vytvářet předpoklady pro stabilizaci kádrů a jejich další úspěšnou práci ve funkcích.

Hodnocení se také musí stát základem pro zvýšení plánovitosti a perspektivnosti v kádrové práci. Formální hodnocení nemůže však splnit tuto úlohu a přispět k podstatnému zkvalitnění kádrové práce. Jestliže se neudělá dobře hodnocení, těžko lze úspěšně stanovit perspektivu pracovníků, způsoby zvyšování kvalifikace lidí, správně vybírat schopné lidi do kádrových rezerv.

Nekvalitní hodnocení musíme proto odmítnout a žádat jeho opakování. Dobře se k tomu postavily některé okresní výbory strany, jako například v Gottwaldově, Jihlavě a jinde, kde vrátily vedoucím hospodářským pracovníkům hodnocení nomenklaturních kádrů, která neodpovídala zásadám schváleným předsednictvem ÚV KSČ.

Lidé uvádějí usnesení v život

Usnesení předsednictva ÚV KSČ ke kádrové a personální práci má dlouhodobější působnost a jeho realizace je na samém začátku. V průběhu uplynulých let se vyměnila velká část funkcionářů, noví se v práci zapracovávají a hledají formy a metody, jak si osvojit systém kádrové práce. Z toho také vyplývá řada nejasností při realizaci usnesení.

Nechceme-li však, aby se v dalším období stal nedostatek schopných kádrů brzdou při plnění úkolů, musíme urychleně odstranit nedostatky v kádrové práci, jak na ně upozornil dopis předsednictva ÚV KSČ, adresovaný ÚV KSS a všem krajským a okresním výborům strany.

Proto je nutné zvýšit nároky na orgány a soudruhy odpovědné za kádrovou práci. Vyžadovat od nich plnění usnesení předsednictva ústředního výboru ke kádrové a personální práci. Vždyť sebelepší usnesení zůstanou jen přáním, jestliže nebudou lidé, kteří je budou uskutečňovat.

V etapě nástupu vědeckotechnické revoluce je jedním z důležitých úkolů povinnost vytvářet stále širší prostor pro tvůrčí rozvoj vědecké činnosti v oblasti kádrové politiky a práce s lidmi. A hlavně věnovat pozornost přípravě lidí pro řídící funkce a vztahům mezi lidmi. Výsledky při socialistické výstavbě budou tím výraznější, čím lépe se podaří využít schopnosti lidí.

Důkladné poznání a všestranné posouzení schopností a vlastností člověka umožňuje určit jeho optimální uplatnění v politické, hospodářské či jiné sféře společenské činnosti. Vždyť ne každý pracovník je vhodný pro každou práci. Mějme na paměti slova V. I. Lenina, který ukazoval, že »pro rozličné stránky revoluční práce je zapotřebí různých schopností«, že »někdy bude člověk zcela nevhodný jako organizátor nenahraditelným agitátorem, nebo člověk neschopný nejpřísnější konspirativní kázně bude výtečným propagandistou«.

* * *

Mnozí lidé si kladou otázku, v čem jsou záruky, že se nabudou v kádrové práci opakovat chyby minulého období, že usnesení bude plněno a kádrová práce správně dělána.

Usnesení předsednictva ústředního výboru strany se dotýká širokého okruhu lidí. Tedy nejen stranických a státních orgánů, hospodářských vedoucích pracovníků, ale také všech občanů, kteří mají opravdový zájem na výstavbě socialistické společnosti. Každý by měl sledovat, jak se kádrová práce dělá, upozorňovat vedoucí pracovníky, stranické orgány a organizace na chyby a nedostatky tak, aby se urychleně zjednala náprava.

Tak se dosáhne, že budou do odpovědných funkcí ve společnosti vybíráni, cílevědomě připravováni a zařazováni schopní a talentovaní pracovníci. Takoví, kteří budou zárukou plnění závěrů XIV. sjezdu strany a dalších úspěchů při budování socialistické společnosti.

RSDr. MILOŠ HENDL.